

Vlaanderen
is zorgzaam samenleven

GEZINSENQUÊTE 2021

Methodologisch rapport

Veerle Audenaert

DEPARTEMENT
WELZIJN, VOLKSGEZONDHEID & GEZIN

www.departementwvg.be

COLOFON

Verantwoordelijke uitgever

Karine Moykens
Secretaris-generaal
Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin
Koning Albert II-laan 35 bus 30
1030 Brussel

Samenstelling

Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin
Afdeling Beleidsontwikkeling

Productcoördinatie en vormgeving

Afdeling Communicatie en Informatie – Team Communicatie

Depotnummer

D/2022/3241/334

Uitgave

December 2022

INHOUD

COLOFON	2	
1	INLEIDING	6
2	DOELSTELLINGEN	6
2.1	Focus op beleving van het gezinsleven	6
2.2	Ondersteunen van gezinnen	7
2.3	Indicatoren voor het gezinsbeleid	7
2.4	Opbouw van historische cijferreeksen	7
3	BEPERKINGEN EN VERBETERTRAJECT	7
3.1	Gezinnen zonder wettelijke verblijfplaats	7
3.2	Nederlandstalige gezinnen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest	8
3.3	Ouders wiens kinderen niet officieel inwonen	8
3.4	Gezinnen die geen Nederlands spreken	10
3.5	(Financieel) kwetsbare gezinnen	10
3.6	Bijkomende bevraging bij niet-EU ⁺ -gezinnen	12
3.7	Bevragen van de partner en de kinderen	12
3.8	Postenquête en stratificatie	13
3.9	Samenvatting	13
4	RESPONSVERHOGENDE MAATREGELEN	15
4.1	Single-actor benadering en duur van de bevraging	15
4.2	Organisatie en opvolging van het veldwerk	15
4.3	Beloning of ‘incentive’	15
4.4	Intrinsieke motivatie	16
4.5	Taal en taalgebruik	16
4.6	Reservesteekproefpersonen	17
4.7	Pilootstudie en evaluatie	18
4.8	Item non respons	18
4.9	Koppelen met administratieve data	18
4.10	Kritische kanttekening	18
5	STEEKPROEF	19
5.1	Steekproefkader en gevolgen voor het gezinsbegrip	19
5.2	Selectie steekproefeenheden	20
5.2.1	Doelgroep	20
5.2.2	Belang van een toevalsteekproef	20
5.2.3	Gender, (non)respons en ‘within household selection bias’	21
5.3	Steekproefgrootte	22
5.4	Steekproefprogramma	22
5.4.1	Extractie	22
5.4.2	Reductie	22
5.4.3	Selectie	23
5.5	Werkwijze verzending	24

5.6	Samenvatting	25
6	POPULATIE	25
7	GESELECTEERDE STEEKPROEF	25
7.1	Beschrijving naar achtergrondkenmerken	25
7.1.1	Geslacht, leeftijd en herkomst	25
7.1.2	Positie in het huishouden, gezinstype en meergeneratiefamilies	27
7.1.3	Wel of niet officieel samenwonen met een kind jonger dan 25 jaar	32
7.2	Vergelijking met 2016	33
7.2.1	Geslacht, leeftijd en herkomst	33
7.2.2	Positie in het huishouden, gezinstype en meergeneratiefamilie	34
7.3	Samenvatting	36
8	VELDWERK	36
8.1	Verzendschema	36
8.2	Vragenboekje en begeleidende brief	37
8.3	Verloop van het veldwerk	38
8.4	Meertalige verzendingen	39
8.5	Teruggestuurde antwoordkaartjes	39
8.6	Contactnames via telefoon of e-mail	40
8.7	Datainvoer	41
8.8	Samenvatting	41
9	DATACLEANING	41
9.1	Bruto respons	41
9.2	Kwaliteit van invullen	42
9.3	De achtergrondvariabelen geslacht en leeftijd	42
9.3.1	Geslacht	42
9.3.2	Leeftijd	42
9.3.3	Wie vulde het vragenboekje in?	42
9.4	Netto-respons	43
9.5	Andere achtergrondvariabelen	43
9.5.1	Herkomst	43
9.5.2	Opleidingsniveau	43
9.5.3	Religie	44
9.5.4	Gezinsvariabelen	45
9.6	Algemene principes	46
9.7	Samenvatting	47
10	DE GEREALISEERDE STEEKPROEF	47
10.1	Verdeling naar geslacht, leeftijd en herkomst	47
10.1.1	Geslacht en leeftijd	47
10.1.2	Herkomst	48
10.2	Responsgraad naar achtergrondkenmerken	49
10.3	Representativiteit ten aanzien van het Rijksregister	50
10.4	Betrouwbaarheid en precisie	53
10.5	Weegcoëfficiënten	54
10.6	Representativiteit ten aanzien van andere databronnen	54

10.7	Samenvatting	55
11	CONSTRUCTIE VRAGENBOEKJE	56
12	BIJLAGEN	56
	Bijlage 1. Overzicht van de leden van het begeleidende wetenschappelijk comité	57
	Bijlage 2. Begeleidend schrijven bij het vragenboekje	58
	1. Introductiebrief	58
	2. Antwoordkaartje zending 1	58
	Bijlage 3. Steekproefpersonen naar herkomst, leeftijd, geslacht en editie van de gezinsenquête (n, %)	59
	Bijlage 4. Overzicht van het aantal geretourneerde vragenboekjes en antwoordbrieven	60

1 INLEIDING

Als Vlaamse overheid willen we investeren in de ondersteuning van gezinnen. Om met kennis van zaken te kunnen investeren in gezinnen willen we vertrekken van een betere kennis van de realiteit waarin zij leven en de verwachtingen die zij koesteren. Met een eerste gezinsenquête in het voorjaar van 2016 heeft de Vlaamse overheid een fundament gelegd om de noden van gezinnen op het vlak van ondersteuning beter in beeld te brengen. Met een tweede editie van de gezinsenquête in 2021, vijf jaar na de vorige gezinsenquête, willen we opnieuw een stand van zaken opmaken over het gezinsleven in Vlaanderen.

De gezinsenquête is een schriftelijke enquête bij gezinnen met kinderen tussen 0 en 25 jaar met vragen over de thema's gezinsvorming en gezinsontbinding, opvoeding en de combinatie gezin, zorg en werk. Ook het welbevinden komt aan bod. Met dit rapport willen we de lezer inzage geven in de doelstellingen van de gezinsenquête, het voorbereidend traject, de opbouw van het vragenboekje, de wijze van steekproeftrekken, het verloop van het veldwerk en het uitzuiveren en wegen van de data.

De tweede bevraging vindt plaats exact een jaar na de eerste beperkende maatregelen om de coronapandemie te bestrijden. Een jaar waarin onze samenleving onder druk is komen te staan door de quarantainemaatregelen, de afstandsregels, de mondkemperplicht, de contactbeperkingen en het sluiten van scholen, hele bedrijfssectoren en niet-essentiële winkels. Gezinnen werden plotsklaps geconfronteerd met online afstandsonderwijs voor de kinderen en jongeren via het www, met de verplichting om thuis te werken al dan niet in combinatie met de opvang van (jonge) kinderen, met de langdurig beperkingen op contacten met vrienden, hobby's, sport en vrijetijdsbesteding van zowel kinderen als volwassenen, maar ook en niet in het minst van jongeren en last but not least met de inperking van het familiale leven. Verjaardagsfeestjes, een communiefeest, op bezoek bij oma en opa ... niets was nog evident. Op het moment dat de vragenboekjes bij gezinnen begin maart 2021 in de brievenbus vallen houdt deze situatie al een vol jaar aan en wordt in de media benadrukt dat 'iedereen op zijn/haar tandvlees zit'¹. Dit is de bijzondere maatschappelijke context waarin de tweede editie van de gezinsenquête plaatsvindt, een context die ontegensprekelijk een invloed heeft op bepaalde resultaten uit de gezinsenquête zoals bv. het welbevinden van de kinderen (Bastais, 2023), het krijgen van hulp van anderen bij de zorg en opvang van de kinderen (Audenaert, 2023), de tijd gependend aan woon-werk-verkeer (Pasteels, 2023) en dergelijke meer.

2 DOELSTELLINGEN

2.1 FOCUS OP BELEVING VAN HET GEZINSLEVEN

We blijven net als in 2016 focussen op hoe ouders het gezinsleven 'zelf' ervaren. Zo peilen we naar hoe ouders zelf hun gezin zien, hoe ze de relatie met de partner ervaren en hoe ze de opvoeding van de kinderen beleven. We peilen ook naar hoe ze gezin en arbeid verzoenen, alsook of ze zorg opnemen voor iemand met specifieke zorgnoden. Voor elk van de voornoemde thema's wordt bevraagd welke ondersteuning men al gebruikte, in welke mate men zich geholpen voelt en welke ondersteuning men nog wenst.

Daarnaast peilen we ook naar het welbevinden, zowel het fysieke, mentale en sociale welbevinden. We peilen naar de mate van steun die men ervaart van de partner en het ruimere sociale netwerk, en naar het gezinsfunctioneren of de sfeer in het gezin. We vergeten daarbij de kinderen niet.²

1 Het was een periode waarin de vaccinatiecampagne voor de meest kwetsbare ouderen weliswaar reeds was opgestart en vaccinatie voor de hele bevolking tegen de zomer in het vooruitzicht lag, maar waarin omwille van de opnieuw toenemende besmettingscijfers en ziekenhuisopnames een hele reeks van vrijheidsbeperkende maatregelen (opnieuw) werden ingevoerd, waaronder de sluiting van niet-medische contactberoepen, verplicht thuiswerken, winkelen op afspraak, een verlenging van de Paasvakantie (Paaspauze) en een beperking op vrijetijdsactiviteiten. Ook het aantal contactpersonen, zowel binnenhuis als buitenshuis, ging opnieuw van tien naar vier.

2 Audenaert, V. & Stuyck, K. (2018) Gezinsenquête 2016. Methodologisch rapport. Vlaamse overheid. Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.

3.2 NEDERLANDSTALIGE GEZINNEN IN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

In 2016 werd de steekproef getrokken uit het Vlaamse en Brussels Hoofdstedelijk Gewest. In het Brussels Hoofdstedelijk gewest werden alleen steekproefpersonen geselecteerd wiens identiteitskaart werd uitgereikt in het Nederlands. Met het in voege treden van de AVG wordt er echter geen toegang meer gegeven tot deze informatie door de Dienst Toegang van het Rijksregister gezien het anno 2020 niet langer conform de AVG is⁴. Nederlandstaligen woonachtig in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zijn aldus niet langer te identificeren in de bevolkingsregisters en een representatieve steekproef enkel bij Nederlandstaligen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is dan niet meer mogelijk. Ervaringen uit de SID-survey leren ook dat taal een gevoelig onderwerp is in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en dat we geen hoge respons moeten verwachten. Men kreeg bv. boze reacties wanneer de vragenlijst niet in de voor de steekproefpersoon ‘juiste’ taal wordt verstuurd. Ervaringen van het Kenniscentrum Gezinswetenschappen geven daarnaast aan dat via een niet aselechte websurvey alvast geen kwetsbare gezinnen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest worden bereikt⁵.

Om bovenstaande redenen werd beslist om geen steekproef meer te laten trekken in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Voor een bevraging in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest moeten we een andere onderzoeksopzet verkennen.

3.3 OUDERS WIENS KINDEREN NIET OFFICIEEL INWONEN

Een eerste verbetervoorstel betrof het insluiten van gezinnen wiens kinderen niet officieel inwonen. We weten uit de voorgaande gezinsenquête immers dat gescheiden ouders, veelal de vaders, ondervertegenwoordigd zijn in de geselecteerde steekproef omdat bij scheiding nog vaak de wettelijke verblijfplaats van de kinderen bij de moeder wordt gevestigd. Deze ouders zitten dus niet in het steekproefkader. Volgens Statistiek Vlaanderen zijn er in 2018 alleen al 10.000 mannen met kinderen die na een scheiding in 2018 als ‘alleenstaande’ worden ingeschreven in de bevolkingsregisters⁶. Eenzelfde problematiek geldt voor andere ouders wiens kinderen niet officieel inwonen bv. na plaatsing in een pleeggezin of in een voorziening⁷.

In 2016 was het voor het Rijksregister echter nog niet mogelijk om een steekproef te trekken van personen met een kind jonger dan 25 jaar als dit kind niet officieel woont in het huishouden. Een pasklare oplossing voor een bevraging die zich specifiek richt op gezinnen met kinderen leek niet direct voorhanden. Op dat moment werkte het Rijksregister wel al aan een nieuw gegeven of informatietype, nl. de *afstamming in dalende lijn*. Dit gegeven maakt het mogelijk om ouders wiens kind officieel ergens anders woont te identificeren en bijgevolg ook te selecteren voor steekproeven. In het kader van administratieve vereenvoudiging⁸ voorzag de regelgever immers de opname in het Rijksregister van de natuurlijke personen van enkele nieuwe wettelijke informatiegegevens, waaronder de vermelding van de afstammelingen in rechtstreekse, dalende lijn in de eerste graad, ongeacht of de afstamming tot stand komt door de geboorteakte, een gerechtelijke beslissing, een erkenning of een adoptie. Het is een IT-operatie binnen de bevolkingsregisters zelf. Het nieuwe gegeven wordt gecreëerd door in het dossier van de ouder de informatie op te nemen die aanwezig is in het dossier van het kind, en die op hem betrekking heeft. De informatie die in het dossier van het kind worden opgenomen, zullen door middel van programmatie in het systeem worden overgebracht in het dossier van de betrokken ouders. In de meerderheid van de gevallen zal de bijwerking van de afstamming in dalende lijn dus indirect worden uitgevoerd via de opgaande afstamming. Het is ook mogelijk voor de ambtenaren van de burgerlijke stand om het gegeven rechtstreeks bij te werken:

4 Uit persoonlijke communicatie met de juristen van de Dienst Toegang van het Rijksregister.

5 Uit persoonlijke communicatie met Kathleen Emmerly (Odisee, Kenniscentrum Gezinswetenschappen).

6 Corijn, M. & Pickery, J. (2020) *Veranderen van huishoudpositie in het Vlaamse Gewest: alleenwonend en alleenstaande ouder*. Statistiek Vlaanderen. SV-rapport 2020/3.

7 In principe blijft de wettelijke verblijfplaats van kinderen en jongeren die zijn geplaatst in een voorziening bij de ouders gevestigd, tenzij er geen contact meer is met de ouders.

8 Artikel 15 van de wet van 15 december 2013 houdende diverse bepalingen inzake administratieve vereenvoudiging (B.S. van 31 december 2013)

- voor kinderen met een correcte afstamming in hun dossier die niet correct in het dossier van hun ouders staan;
- en voor kinderen die niet in het Rijksregister staan.⁹

Het gegeven afstamming in dalende lijn is intussen aangemaakt, door de technici van het Rijksregister bruikbaar bevonden voor het trekken van steekproeven¹⁰ en maakte het mogelijk om voor de tweede editie van de gezinsenquête personen te selecteren met een kind jonger dan 25 jaar (zie verder onder deel 5 voor het steekproefplan).

Er werd op vraag van het begeleidend wetenschappelijk comité ook verkend of, naast het gebruik van afstamming in dalende lijn, *het verblijfsregister* (in voege sinds 2015) of *de burgerlijke staat van de ouder* een oplossing bieden voor de inclusie van de gescheiden ouders wiens kinderen hun hoofdverblijfplaats bij de andere ouder hebben.

Wat betreft het verblijfsregister, dat is geen register op zich. Het is een bijkomend gegeven of informatietype *gedeeld verblijf*, dat wordt geregistreerd in de bevolkingsregisters van het Rijksregister. Het was de bedoeling om ook minderjarige kinderen, die niet gedomicilieerd zijn in een bepaalde gemeente/stad, maar er wel verblijven, de mogelijkheid te geven om van bepaalde (al dan niet financiële) voordelen te laten genieten, wanneer die voordelen aan het verblijf in de gemeente zijn gekoppeld. Concreet gaat het over kinderen, die bijvoorbeeld één week bij de mama wonen en één week bij de papa in een andere gemeente, doch slechts bij één van beiden officieel kunnen ingeschreven zijn. We bekeken de beschikbare informatie over dit gegeven in het Rijksregister ('gedeeld verblijf', IT 021) en het bijhorende KB en daaruit blijkt (1) dat de ouder de 'mogelijkheid' heeft (het is dus geen verplichting) om de kinderen op te geven in de eigen gemeente als gedeeld verblijf wanneer de ouder waarbij ze zijn ingeschreven woonachtig is in een 'andere' gemeente, en (2) dat er een beslissing van de rechtbank, een notariële akte of een voor de rechtbank geldige overeenkomst tussen de ouders moet zijn. Voor kinderen van ongehuwde ouders die uiteengaan zonder voor de rechtbank geldige overeenkomst is registratie als gedeeld verblijf niet mogelijk. Aan deze registratie zijn ook geen rechten (socio-economisch of fiscaal) te ontlenen. Uit een schriftelijke vraag aan de toenmalige minister van Binnenlandse Zaken blijkt dat op 3 juli 2018 4.837 kinderen werden geregistreerd met gedeeld verblijf in de bevolkingsregisters. Een opsplitsing naar provincie toont grote verschillen in registratiepraktijk (zie tabel 1). Gegeven de voorwaarden waar men aan moet kunnen voldoen (beslissing van de rechtbank of een notariële akte) en het niet verplichte karakter van deze registratie, lijkt het ons dat dit informatietype geen volledig beeld geeft van de ouders wiens kind(eren) officieel ergens anders wonen.

Tabel 1. Aantal kinderen met 'gedeeld verblijf' in de bevolkingsregisters, naar provincie (2018)

	n
Antwerpen	940
Vlaams-Brabant	728
West-Vlaanderen	544
Oost-Vlaanderen	724
Limburg	243

Bron: Rijksregister

Wat betreft de *burgerlijke staat*, de burgerlijke staat van de respondenten werd in 2016 niet bevroegd in de gezinsenquête en het gegeven is ook niet opgevraagd geweest bij het Rijksregister. De burgerlijke staat geeft ons alleen informatie over ongehuwden en 'wettelijk' gescheiden personen, en als men niet is hertrouwd, geeft het ook informatie over verweduwd personen. Het geeft de wettelijk verbintenis weer op een bepaald moment. De burgerlijke staat geeft weinig informatie over 'feitelijke' gezinssituaties en komt ook niet altijd overeen met de feitelijke gezinssituatie. Het zegt bv. niets over feitelijk gescheiden personen, of over de opeenvolging van verbintenissen tussen personen en het strookt niet altijd met de realiteit van het

⁹ Geraadpleegd op 25/05/2020: I.T. 114 – AFSTAMMING IN DALENDE LIJN - ibz.rrn.fgov.be
¹⁰ Uit persoonlijke communicatie met de diensten van het Rijksregister.

gezinsleven zoals gezinnen dat zelf zien. In die zin is het niet bruikbaar voor het trekken van de steekproef voor de gezinsenquête.

Alles tezamen genomen biedt het werken met de *afstamming in dalende lijn* een betere oplossing voor het insluiten van de (gescheiden) ouders wiens kinderen bij de andere ouder gedomicilieerd zijn (of elders) dan het gedeeld verblijf of de burgerlijke staat.

De beslissing om het steekproefkader uit te breiden heeft een aantal gevolgen. Zo liet de bestaande machtiging voor het trekken van steekproeven voor de gezinsenquête het gebruik van het gegeven afstamming in dalende lijn niet toe. De toegang tot dit gegeven diende aangevraagd te worden bij de diensten van het Rijksregister dat sinds de invoering van de AVG (oftewel de GDPR) zelf oordeelt over de rechtmatigheid en de modaliteiten van toegang conform de geldende regelgeving. Een nieuwe aanvraagprocedure diende aldus te worden opgestart. Een andere, terechte bezorgdheid die werd geopperd is het niet kunnen vergelijken met de gegevens uit 2016. In de praktijk zal vergelijken met 2016 wel mogelijk zijn, maar het wordt wel complexer. Dit kan ook alleen als we per geselecteerde steekproefpersoon weten of deze persoon officieel samenwoont met een kind jonger dan 25 jaar of niet. Dit gegeven moest dus worden opgenomen in de nieuwe aanvraag voor toegang tot het Rijksregister. Een ander gevolg is dat we met deze wijze van steekproeftrekken ook ouders insluiten die mogelijks niet meer samenwonen met hun kind(eren) (zie verder onder 5.1. en 5.2.).

3.4 GEZINNEN DIE GEEN NEDERLANDS SPREKEN

Een tweede element dat ons ertoe noopte om opnieuw de toegangsprocedure tot het Rijksregister te doorlopen is dat we met de bestaande machtigingen er niet in slagen om het deel van de steekproefpersonen dat mogelijks het Nederlands niet voldoende machtig is om de enquête in te vullen voldoende nauwgezet af te bakenen. We slagen er immers niet goed in om anderstaligen te bereiken in de gezinsenquête. Voor personen met een beperkte kennis van het Nederlands blijkt de enquête moeilijk om in te vullen. We kregen van de Vaste Commissie Taaltoezicht echter geen gunstig advies voor het verspreiden van vragenboekjes in andere talen dan het Nederlands bij alle steekproefpersonen. We mogen alleen vertalingen verspreiden bij een afgebakende groep steekproefpersonen waarvan vermoed wordt dat ze zich nog in een eerste fase van integratie kunnen bevinden. Concreet betekent dit dat personen die geen Belg zijn of nog geen tien jaar de Belgische nationaliteit hebben verworven zullen worden aangeschreven in meerdere talen¹¹. Echter, de bestaande machtiging liet een dergelijke opdeling van de steekproefpersonen niet toe omdat we geen toegang hadden tot het gegeven nationaliteit en nationaliteitshistoriek. Deze toegang werd wel bekomen voor de bijkomende steekproef bij niet-EU⁺-gezinnen¹² en we wilden deze toegang dus ook voorzien voor de basissteekproef in 2021.

Om deze redenen wilden we de bestaande machtiging voor de gezinsenquête uitbreiden met de toegang tot de gegevens ‘afstamming in dalende lijn’ en ‘nationaliteit en nationaliteitshistoriek’. De verkregen toestemming kan worden geraadpleegd op [Beslissing_097-2020.pdf \(fgov.be\)](#)

3.5 (FINANCIEEL) KWETSBARE GEZINNEN

Van bij de start van de gezinsenquête werd gezocht naar manieren om kwetsbare gezinnen beter te bereiken. Kwetsbare gezinnen zijn een belangrijke doelgroep voor het gezinsbeleid en we weten uit voorgaand onderzoek dat deze gezinnen bij bevragingen, en zeker bij een postenquête, moeilijk bereikt worden. Om die reden werd er bij het Steunpunt WVG een onderzoek besteld met de vraag of (1) de gezinsenquête representatief is voor kwetsbare gezinnen, (2) hoeveel kwetsbare gezinnen er bereikt werden en (3) welke stappen kunnen worden ondernomen om kwetsbare gezinnen beter in te sluiten in de gezinsenquête. Daartoe werd een koppeling met data uit het Datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Zekerheid van de Kruispuntbank Sociale Zekerheid voorzien. Deze latere koppeling met administratieve data werd van in het

¹¹ Deze operationalisering is gebruikelijk bij onderzoeksprojecten van de Vlaamse overheid (zie bv. het methodologisch rapport van de survey *Samenleven in Diversiteit*, voetnoot 6).

¹² Zie de beraadslaging van het Sectoraal Comité van het Rijksregister 10/2016.

begin voorzien en meegenomen in de aanvraag bij de Commissie ter Bescherming van de Persoonlijke Levenssfeer¹³ en ter kennisgeving aan steekproefpersonen meegedeeld in de introductiebrief. Het Steunpunt WVG heeft dan daadwerkelijk de gegevens van de gezinsenquête laten koppelen aan administratieve data van de Kruispuntbank Sociale Zekerheid¹⁴ en deze gekoppelde data verwerkt.

Globaal blijkt uit de resultaten van dit onderzoek:

1. *Dat de gerealiseerde basissteekproef, dus de respondenten die participeerden aan de gezinsenquête, een goede afspiegeling is van de geselecteerde basissteekproef voor de kenmerken geslacht, leeftijd, gezinstype, gezinsgrootte, het aantal kinderen, provincie, herkomst, maar ook het inkomen.* Met andere woorden, de respondenten die men in deze steekproef heeft bereikt, zijn algemeen een representatief staal van de doelpopulatie. Daar het om een *aselecte* steekproeftrekking ging, concluderen de onderzoekers dat **de lage responsgraad van de gezinsenquête de representativiteit niet heeft geschaad.**
2. *Dat de gerealiseerde bijkomende steekproef bij niet-EU+-gezinnen een minder goede afspiegeling is van de geselecteerde steekproef op het vlak van herkomstland en gezinstype, en op vlak van het bruto belastbare gezinsinkomen en werkintensiteit.* Zo is onder meer vastgesteld dat alleenstaande ouders oververtegenwoordigd zijn bij niet-EU+-gezinnen, dat respondenten van Aziatische herkomst oververtegenwoordigd zijn, dat Turkse respondenten ondervertegenwoordigd zijn, dat lage inkomens nog steeds ondervertegenwoordigd zijn in de bijkomende steekproef bij niet-EU+-gezinnen, net als gezinnen met een lage werkintensiteit. De bijkomende steekproef vertekent op die manier de totaal gerealiseerde steekproef voor de genoemde kenmerken (daar waar de basissteekproef eigenlijk representatief is voor deze kenmerken). Er is wel enige nuance. De bijkomende steekproef bij niet-EU+-gezinnen levert inhoudelijk een waardevolle bijdrage omdat met deze steekproef meer respondenten in Brussel werden bereikt, alsook voldoende lage inkomensgezinnen en personen met recht op een (equivalent) leefloon. De onderzoekers bevelen aan om (1) de basisteekproef en de bijkomende steekproef bij niet-EU+-gezinnen apart te verwerken (en dus niet samen te nemen) en (2) bij een vervolgeditie van de gezinsenquête goed na te denken wat men wil bereiken met een bijkomende steekproef. Wil men een bepaalde doelgroep beter bereiken of wil men inhoudelijk verdiepen? Naargelang het antwoord moet, zo blijkt nu, een andere onderzoeksopzet worden uitgetekend. Wanneer men inhoudelijk wil verdiepen, dan lijkt een bijkomende steekproef bij een specifieke doelgroep zoals niet-EU+-gezinnen of gezinnen die recht hebben op een leefloon aangewezen, zij het dat deze bijkomende steekproef beter apart wordt verwerkt. Wil men een bepaalde doelgroep beter bereiken, dan moet er gekeken worden naar andere responsverhogende maatregelen.
3. *Dat het koppelen van enquêtegegevens met administratieve data niet zo evident is.* Het is, mede omwille van de AVG, een lang en complex proces en er zijn niet steeds voor alle respondenten administratieve data beschikbaar. Daarnaast worden vergelijkbare concepten anders gedefinieerd en geoperationaliseerd, bv. arbeidstatuut, gezinsinkomen, e.d. **Administratieve data bij de start van de enquête gebruiken om de vragenlijst in te korten en zo de taak van de respondent gemakkelijker te maken, is voorlopig niet haalbaar noch aangewezen.**

Het begeleidend wetenschappelijk comité van de gezinsenquête heeft deze studie positief onthaald als een zeer goed en nuttig onderzoek. Enkele bemerkingen waren dat:

1. De vergelijking tussen de gerealiseerde basissteekproef en de geselecteerde basissteekproef laat zien dat de respondenten die participeerden aan de gezinsenquête een prima weerspiegeling zijn van de geselecteerde basissteekproef. Echter, de geselecteerde basissteekproef is niet representatief gebleken voor de populatie voor het kenmerk herkomst. Weegcoëfficiënten die de individuele steekproef terug representatief maken, niet enkel ten aanzien van de geselecteerde steekproef, maar ook ten aanzien van de populatie kunnen daarvoor een oplossing zijn.

¹³ https://www.privacycommission.be/sites/privacycommission/files/documents/beraadslaging_RR_43_2015.pdf

¹⁴ Robben, L. & Van Lancker, W. (2020a) Kwetsbare gezinnen in Vlaanderen. Evidentie en aanbevelingen op basis van de gezinsenquête 2016. Inhoudelijk rapport. Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.

Echter, ondanks de meerwaarde heeft een multi-actorbenadering wel wat gevolgen voor het verdere verloop van het onderzoek. Zo vermoeden we (1) een negatief effect op de respons. We moeten bij een bevraging van partners en kinderen immers meerdere personen overtuigen om deel te nemen aan het onderzoek. De mindere respons op de editie van 2016, waarin naast de steekproefpersoon ook aan de partner werd gevraagd om een vragenboekje in te vullen en terug te sturen, wijst alleszins in die richting. Verder is het (2) ook niet zo evident om kinderen onafhankelijk van de ouders een vragenboekje te laten invullen. Vragen die daarbij rijzen gaan dan over hoe dit precies organiseren: een deel van de vragenlijst voor de kinderen voorzien of een aparte bevraging voor de kinderen van de geselecteerde ouders? Ander vragen gaan (3) over de kinderen zelf. Welke kinderen in het gezin moeten we bevragen, wetende dat kinderen bevragen ook maar echt kan vanaf de leeftijd van acht jaar¹⁹. Welke leeftijdsgrenzen hanteren we dan hoe passen we de bevraging aan aan de verschillende leeftijdsgroepen? De algemene conclusie was dat hoewel het belangrijk en zinvol is om de partner en de kinderen te bevragen, deze multi-actorbenadering een veel complexere onderzoeksopzet met zich meebrengt. Om die reden werd er afgezien van het bevragen van de partner en kinderen in 2021.

3.8 POSTENQUÊTE EN STRATIFICATIE

Uit het bovengenoemde onderzoek van Robben en Van Lancker (2020b) bleek dat een postenquête alvast voor de editie 2016 een goede methode is gebleken om gezinnen in Vlaanderen te bevragen²⁰. De piste om de gezinsenquête als een websurvey uit te zetten werd eerder al verkend bij de opstart van de eerste editie in 2015, en werd ook nu opnieuw voorgelegd aan het begeleidend wetenschappelijk comité. Een webenquête is immers goedkoper en men kan sneller data verwerken dan bij een klassieke postenquête. Uit vakliteratuur blijkt echter dat een postenquête een betere respons oplevert (Dillman e.a., 2014)²¹. Andere tegenargumenten voor een webenquête zijn:

- Het vragenboekje is met 36 blz. vrij uitgebreid, wat een hoger risico op uitval halverwege de vragenlijst met zich meebrengt. Een vragenboekje kan je gemakkelijker even laten liggen op de keukentafel en nadien terug oppakken ...
- Niet alle gezinnen hebben een computer of laptop en internettoegang. De informaticabarometer uit 2019 geeft aan dat 13 à 14% van de respondenten geen internet heeft thuis. Bij gezinnen met kinderen is dat slechts 3%, maar vermoedelijk zijn dit wel juist die kwetsbare gezinnen die sowieso al moeilijker bereikbaar zijn. Voor de gezinsenquête (steekproefgrootte 9.000 gezinnen) zou het gaan om 270 potentieel kwetsbare gezinnen die we a priori zouden uitsluiten door alleen met een websurvey te werken.
- Een mixed-method benadering waarbij men de respondent de keuze laat tussen een papieren enquête en een webenquête resulteert doorgaans in een lagere respons. Opnieuw leert de vakliteratuur ons dat als er aan de respondenten wordt gevraagd te kiezen op welke manier zal men deelnemen, dit keuzeproces leidt tot meer uitstel- en uiteindelijk afstelgedrag. Het aanbieden van de papieren vragenlijst in een latere fase van het veldwerk (in de derde zending bv.) kan daarvoor een oplossing bieden. Uit de SIV-studie blijkt ook dat men van een mixed-method onderzoeksopzet geen hogere respons moet verwachten en dat het de opzet van het onderzoek bemoeilijkt. Er is immers veel meerwerk omdat je de vragenlijst, data-invoer en dergelijke op twee verschillende manieren moet uitwerken en er is een complexere opvolgingsprocedure bij het veldwerk met onder meer het uitzuiveren van respondenten die halverwege veranderen van methode, respondenten die twee maal deelnemen en dergelijke meer.

3.9 SAMENVATTING

In een aanvullende studie stelde men vast dat een postenquête in 2016 een prima methode is gebleken voor het bevragen van gezinnen in Vlaanderen. De basissteekproef blijkt een representatief staal van de uitgelote

¹⁹ Verslag van de bijeenkomst van het begeleidend wetenschappelijk comité van de gezinsenquête op 11 juni 2020.

²⁰ Robben, L. & Van Lancker, W. (2020b). Kwetsbare gezinnen in Vlaanderen. Evidentie en aanbevelingen op basis van de gezinsenquête 2016. Methodologisch rapport. Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin. p. 77 en 92.

²¹ Dillman, D. A., Smyth, J.D. & Christian, L.M. (2014) Surveys. The Tailored Design Method. Internet, Phone, Mail and Mixed-Mode Surveys. John Wiley & Sons, New Jersey.

4 RESPONSVERHOGENDE MAATREGELEN

In 2016 realiseerden we voor de gezinsenquête een respons van 24,3%, m.a.w. bijna één op vier aangeschreven steekproefpersonen nam deel. De lagere respons kon o.i. worden toegeschreven aan meerdere factoren. Ten eerste vroegen we ook aan de partner om deel te nemen aan de gezinsenquête en moesten we de facto twee personen overtuigen om deel te nemen i.p.v. één persoon. Ten tweede was het vragenboekje met 40 blz. heel lang en staan er best wel persoonlijke, gevoelige vragen in en tenslotte mochten we, althans voor de basissteekproef, het vragenboekje enkel en alleen in het Nederlands aanbieden. Robben en Van Lancker (2020b)²³ reiken in hun rapport een aantal strategieën aan om de respons, in het bijzonder de respons bij meer kwetsbare gezinnen, te verhogen. Hieronder geven we een overzicht van de strategieën die we in 2016 al hanteerden, en die we in 2021 mede op aangeven van het voornoemde rapport hebben aangevuld of verbeterd. Voor andere belangrijke responsverhogende strategieën die we op dit moment (nog) niet (kunnen) implementeren in de gezinsenquête, wordt de argumentatie meegegeven.

4.1 SINGLE-ACTOR BENADERING EN DUUR VAN DE BEVRAGING

Zoals vermeld in 3.7. bevragen we, hoewel het ontegensprekelijk een meerwaarde is voor de gezinsenquête, in 2021 de partner niet en werd het vragenboekje ingekort met 4 blz. (zie verder onder deel 11) om de respons op de gezinsenquête te verhogen.

4.2 ORGANISATIE EN OPVOLGING VAN HET VELDWERK

Daarnaast zetten we, net als in 2016, ook in op *het behouden van vier opeenvolgende zendingen* waarin respondenten worden aangeschreven (zie verder onder 8.1.) en maken we meer werk van *het opvolgen van de respons*, in het bijzonder van de respons bij de groep steekproefpersonen die in meerdere talen worden aangeschreven. De follow-up of het opvolgen van de respons wordt door Dillman et al. (2014) als één van de meest doorslaggevendende strategieën omschreven om de respons te verhogen. Voor de gezinsenquête werkten we een verzendschema uit, naar de principes van de Total Design Method van Dillman et al. (2014), en werd aan het veldwerkbureau, belast met het uitsturen en ontvangen van de vragenboekjes, een wekelijks overzicht gevraagd van de teruggestuurde vragenboekjes. Op die manier konden we het verloop van het veldwerk week per week opvolgen. Daarbij werd ook nauwlettend gekeken naar de antwoordkaartjes die werden teruggestuurd ingeval men niet wenste deel te nemen aan de gezinsenquête en het voorkomen van de belangrijkste redenen om niet deel te nemen. Dit laat ons immers toe, zij het beperkt, na te gaan wat de oorzaken van weigering zijn, en deze te reduceren. We lopen voor op de chronologie van het onderzoek door hier alvast mee te geven dat we in het midden van de veldwerkperiode met het veldwerkbureau bekeken hebben of en zo ja, welke bijkomende inspanningen we konden doen om de lage respons te verhogen bij die selectie van steekproefpersonen die in meerdere talen mocht worden aangeschreven (zie verder onder 8.4.).

4.3 BELONING OF ‘INCENTIVE’

Robben en Van Lancker (2020b) geven in hun rapport ook een overzicht van de studies in Vlaanderen waar *een beloning of incentive* wordt ingezet om steekproefpersonen te overhalen om deel te nemen aan het onderzoek in kwestie. Beloningen variëren in vorm en hoogte van het bedrag en worden doorgaans ingezet na deelname aan het onderzoek. Idealiter echter wordt een substantiële monetaire waarde toegevoegd aan de vraag om deel te nemen aan het onderzoek (dus voor de steekproefpersoon deelneemt aan het onderzoek) omdat op deze manier een ruilmechanisme in gang wordt gezet. Steekproefpersonen zullen dan meer geneigd zijn om iets terug te doen en dus om deel te nemen aan het onderzoek. Op die manier kan tot 15% meer respons worden bekomen²⁴. Het Departement WVG heeft echter geen traditie in deze praktijken.

23 Robben, L. & Van Lancker, W. (2020b) Kwetsbare gezinnen in Vlaanderen. Evidentie en aanbevelingen op basis van de gezinsenquête 2016. Methodologisch rapport. Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.

24 Dillman, D., Smyth, J.D. & Christian, L.M. (2014). Internet, phone, mail and mixed-mode surveys. The tailored design method. John Wiley & Sons.

Vanuit ethisch standpunt is het ook moeilijker om 9.000 steekproefpersonen een briefje van 5 of 10 euro te geven bij het verzenden van het vragenboekje wanneer er tegelijkertijd besparingen worden doorgevoerd in de gezondheid- en welzijnssectoren.

4.4 INTRINSIEKE MOTIVATIE

Als vierde strategie wijzen Robben en Van Lancker (2020b) er op dat men ook kan inzetten op *het verhogen van de intrinsieke motivatie van de steekproefpersonen* om te participeren aan het onderzoek (Singer & Ye, 2012)²⁵. In de gezinsenquête gaven we, in 2016, in de introductiebrief gezien het om een postenquête gaat, maar ook op www.gezinsenquête.be, verschillende redenen mee waarom men zou kunnen deelnemen aan de gezinsenquête (zie bijlage 2):

- dat men door deelname bijdraagt aan een beter gezinsbeleid;
- dat men een unieke kans heeft om zijn/haar mening te geven over het gevoerde gezinsbeleid.

In 2021 voegden we daaraan toe dat men door deelname bijdraagt aan de betrouwbaarheid van het onderzoek.

4.5 TAAL EN TAALGEBRUIK

Een vijfde strategie om de respons te verhogen, is om aandacht te schenken aan *de taal die binnen gezinnen wordt gesproken*. Het beschikbaar maken van vragenboekjes in verschillende talen kan een manier zijn om een breder bereik te verkrijgen in je steekproef. Het gaat ook niet enkel om de taal zelf, maar eveneens om het (vaak complexe) taalgebruik. In 2016 werd voor alle documenten van de gezinsenquête, dus zowel het vragenboekje als de introductiebrief, antwoordkaartje, bedankkaartje en de herinneringsbrieven nazicht gevraagd door vzw Wablief²⁶. Conform de regelgeving, werden de vragenboekjes van de gezinsenquête in 2016 uitsluitend in het Nederlands opgesteld en verstuurd. Alleen bij de uitbreiding bij niet-EU⁺-gezinnen werd deels gebruik gemaakt van een Engelse en Franse vertaling van de vragenboekjes. Uit de telefoons en mails van steekproefpersonen die het Departement WVG bereikten bleek wel een grote vraag naar vooral een Franstalige versie van het vragenboekje (dit betrof een kwart van de contactnames gericht aan het Departement WVG).

Anders dan in 2016 werd in 2021 wel de mogelijkheid geboden om de vragen te beantwoorden in het Frans of Engels, naast het Nederlands. Omwille van de taalwetgeving gaat het echter slechts om een beperkte selectie van steekproefpersonen, nl. de personen van wie wordt vermoed dat ze zich nog in een eerste fase van integratie kunnen bevinden (zie eerder onder 3.4.). Dit werd operationeel ruim afgebakend door die personen te selecteren die geen Belg zijn, of nog geen tien jaar Belg zijn. Van wie langer dan tien jaar de Belgische nationaliteit heeft, wordt vermoed dat men het Nederlands voldoende machtig is om deel te nemen aan de gezinsenquête. Daar waar het in 2016 nog niet mogelijk was om steekproefpersonen uit de basissteekproef die zich nog in een eerste fase van integratie bevonden aan te schrijven in meerdere talen²⁷, kan dit in 2021 dus wel.

Robben en Van Lancker (2020b) suggereren echter om een andere uitbreiding in talen te overwegen, door in te spelen op de realiteit van de diversiteit in talen in Vlaanderen. We vroegen in de gezinsenquête in 2016 *'Indien u een partner heeft, welke talen spreekt u met uw partner?' en 'Welke talen spreekt u met uw kind(eren)?'* (basissteekproef). Daarbij kon men meerdere talen opgeven, dus de percentages sommeren niet mooi tot honderd (zie tabel 2). Van de respondenten die aangeven een partner te hebben spreekt 85,5% één enkele taal met zijn of haar partner; 9,7% van de respondenten spreekt twee verschillende talen met zijn of

²⁵ Singer, E. & Ye, C. (2012) *The use and effects of incentives in surveys. The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, Vol. 645, 1, 112-141.

²⁶ www.wablief.be

²⁷ Dit komt doordat we in 2016 het gegeven nationaliteit en nationaliteitshistoriek niet hadden opgevraagd bij de toenmalige Commissie ter Bescherming van de Persoonlijke Levenssfeer, en later de Vaste Commissie Taaltoezicht niet toestond om alle steekproefpersonen in meerdere talen aan te schrijven, maar slechts aan een vooraf bepaalde selectie van steekproefpersonen (een selectie die we dus niet konden maken). Bij de uitbreiding bij niet-EU-gezinnen, die een half jaar later plaatsvond en georganiseerd werd door het Agentschap Binnenlands Bestuur werd een voorstel van afbakening voorgelegd en goedgekeurd door de Vast Commissie Taaltoezicht. Bij deze bijkomende steekproef bij niet-EU-gezinnen kon vervolgens wel een selectie gemaakt worden van personen van wie wordt vermoed dat ze zich nog in een eerste fase van integratie kunnen bevinden en die de documenten in meerdere talen mochten ontvangen. Sindsdien worden de gegevens nationaliteit en nationaliteitshistoriek mee opgevraagd bij het Rijksregister en kan het aanschrijven in meerdere talen bij een selectie van de steekproefpersonen ook worden gerealiseerd bij de vervolgedities van de gezinsenquête.

haar partner; 4,0% spreekt drie of meer verschillende talen. Nederlands wordt het meest gebruikt (door 92,0% van de respondenten); in mindere mate Frans (8,0%); Engels (6,7%); Turks (2,4%); Arabisch (2,3%) en/of een andere taal (9,1%), waaronder ook (Vlaamse) dialecten werden vernoemd. Ook met de kinderen spreken de respondenten doorgaans één enkele taal (84,8%); 12,0% spreekt twee talen met de kinderen en 3,1% drie of meer talen. 95,5% spreekt Nederlands met de kinderen; 6,8% Frans; 4,3% Engels; 2,4% Turks; 2,0% Arabisch en 9,3% nog een andere taal.

Tabel 2. Taal die de respondenten spreken met hun partner en met de kinderen (percentages)

	Welke taal spreekt u met uw partner?	Welke taal spreekt u met uw kinderen?
Nederlands	92,0	95,5
Frans	8,0	6,8
Engels	6,7	4,3
Turks	2,4	1,9
Arabisch	2,3	2,0
Andere taal	9,1	9,3
<i>n</i>	1.815	2.144

Bron: Gezinsenquête 2016 (basissteekproef)

Hieruit blijkt dat Nederlands, Engels en Frans toch de meest gebruikte talen zijn in gezinnen in Vlaanderen²⁸, en dat als we zouden inzetten op bijkomende talen, we wellicht best kiezen voor Turks en Arabisch. Omwille van de overweging dat personen met een migratiegeschiedenis uit de Maghreb-landen wel Turks of Arabisch spreken, maar er niet altijd in onderwezen zijn of het niet kunnen schrijven, werd in 2016 niet ingezet op een vertaling naar het Turks of Arabisch. Deze idee werd later voor personen met een herkomst in Marokko bevestigd door onderzoek, maar niet voor personen met een Turkse herkomst. Uit de survey ‘Samenleven in Diversiteit’ van het Agentschap Binnenlands Bestuur (ABB) van de Vlaamse overheid afgenomen in 2017 en waarin gepeild wordt naar de kennis van de taal van het land van herkomst, blijkt dat slechts 50% van de deelnemende respondenten met een herkomst in Marokko (zeer) goed Arabisch leest. 87% van de personen met een herkomst in Turkije geeft wel aan (zeer) goed Turks te kunnen lezen²⁹. Mochten we op termijn toch inzetten op een uitbreiding van talen, dan is een vertaling naar het Turks, mede ook gezien de ondervertegenwoordiging van personen met een herkomst in Turkije die Robben en Van Lancker (2020b) vaststelden (zie eerder onder 3.5.), wellicht de beste optie.

4.6 RESERVESTEELPROEFPERSONEN

Het selecteren van reservesteekproefpersonen met vergelijkbare kenmerken is een andere strategie om de respons te verhogen bij bepaalde doelgroepen. In de gezondheidsenquête vangt men het probleem van weigerende of niet te contacteren huishoudens op door reservehuishoudens op te nemen in het design. Voor elk initieel geselecteerd huishouden werden drie reservehuishoudens geselecteerd, die dezelfde huishoudgrootte, dezelfde leeftijd van de referentiepersoon en een gelijke statistische sector kennen. Op deze manier vormt men een ‘cluster’ van vier huishoudens. Wanneer het eerste huishouden weigert om deel te nemen, of het kan niet gecontacteerd worden, gaat men deze vervangen door een volgend huishouden in de cluster (Demarest et al., 2015)³⁰. Een vergelijkbaar onderzoeksopzet werd toegepast bij het Leefsituatieonderzoek bij Vlaamse ouderen (LOVO) in 2006 waar twee reservesteekproefpersonen werden geselecteerd met dezelfde leeftijd en hetzelfde geslacht. Op deze manier reduceert men de variatie in achtergrondkenmerken tussen respondenten en weigeraars. Nu is de onderzoeksopzet van de gezondheidsenquête (face-to-face bevraging van verschillende leden van het huishouden) niet vergelijkbaar met deze van de gezinsenquête (postenquête) en is deze strategie moeilijker uit te werken bij een postenquête omdat slechts een klein deel van de steekproefpersonen actief aangeeft niet te zullen

²⁸ Aangezien we de steekproefpersonen enkel aanschreven in het Nederlands, en slecht svoor een beperkte selectie ook in het Frans en het Engels, hebben we een vertekend beeld.

²⁹ ABB - Diversiteit.qvw (vlaanderen.be)

³⁰ Demarest, S., Berete, F. Charafeddine, R. & Van der Heyden J. (2019) Methodologie. Gezondheidsenquête 2018. Brussel: Sciensano.

deelnemen via het daartoe voorziene antwoordkaartje (zie verder onder 8.5.). Meer studie en inzicht is nodig vooraleer we deze strategie kunnen toepassen bij de gezinsenquête.

4.7 PILOOTSTUDIE EN EVALUATIE

Een volgende strategie is pre- en/of post- evaluatie of het testen van de gehanteerde vragenlijst. Het testen van een vragenlijst in een pilootstudie is noodzakelijk om mogelijke drempels voor respondenten te detecteren. In geval men een representatieve groep neemt die zowel het inhoudelijke als het visuele aspect beoordeelt, zorgt men ervoor dat potentieel onzichtbare barrières worden weggewerkt. In 2016 werd het vragenboekje uitgetest bij 40 proefpersonen (Audenaert & Stuyck, 2018). Dit resulteerde, samen met het nazicht door vzw Wablieft, in veel aanpassingen. In 2021 werd geen grootschalige pilootstudie uitgevoerd. Wel leerden we maximaal uit wat goed en minder goed liep in 2016. Zo werden vragen met meer missings gewijzigd (bv. de vraag naar het inkomen), vereenvoudigd (bv. het gezinsraster) of weggelaten (bv. de vraag naar opvoedingsdoelen) en werd rekening gehouden met de vele opmerkingen door respondenten genoteerd in het vragenboekje. Instructies en antwoordmogelijkheden werden aangepast waar wenselijk. Daarnaast werd het vragenboekje gericht uitgetest (1) bij een samengesteld gezin, (2) bij een gezin met een kind met specifieke noden en (3) bij een gezin met oudere kinderen. Ook werd de Franstalige versie van het vragenboekje getest door een persoon wiens moedertaal het Frans is. De opmerkingen van deze proefpersonen werden meegenomen in de uiteindelijke versie van het vragenboekje.

4.8 ITEM NON RESPONS

Robben en van Lancker (2020b) stellen ook vast dat de item non respons van de gezinsenquête relatief laag ligt voor de items *‘Er zijn bepaalde dingen die veel mensen zich niet kunnen veroorloven, ook als zij dat zouden willen. Kan uw gezin het zich veroorloven om jaarlijks een week op vakantie te gaan?’*, *‘Met het totale beschikbare inkomen voor ogen, kan uw gezin zeer gemakkelijk, gemakkelijk, eerder gemakkelijk, eerder moeilijk, moeilijk of zeer moeilijk rondkomen?’*, *‘Wat is het hoogst behaalde diploma dat u heeft behaald?’* en de vraag naar het beschikbare inkomen. Opvallend is het aandeel van de ‘sterkere’ profielen bij het niet beantwoorden van deze vragen. Vooral personen uit een werkrijk gezin beslisten om de vraag open te laten. Desalniettemin zien ze een vertekening in item non respons bij het opleidingsniveau en het inkomen: enerzijds beantwoorden meer laagopgeleiden deze vragen niet en anderszijds laten lage inkomensgezinnen de inkomensvraag vaker onbeantwoord. Naar aanleiding van deze bevindingen hebben we de vraag naar het inkomen sterk vereenvoudigd (zie het vragenboekje).

4.9 KOPPELEN MET ADMINISTRATIEVE DATA

Een laatste strategie die Robben en Van Lancker meegeven is *het koppelen van enquêtegegevens met administratieve gegevens*. Door de informatie die men kan verkrijgen uit administratieve gegevens, kan men het vragenboekje inkorten. Zo kan men bv. de meer complexe en gevoelige vragen rond het gezinsinkomen dan weglaten uit het vragenboekje. Echter, uit het onderzoek van Robben en Van Lancker (2020b) blijkt dat het hanteren van administratieve gegevens om de gezinsenquête te verrijken op dit moment nog heel wat problemen kent en dat het momenteel niet haalbaar is om administratieve data te gebruiken om bv. enquêtegegevens aan te vullen. Zowel in de gezinsenquête als in het datawarehouse Arbeidsmarkt en Sociale Zekerheid wordt een eigen begrippenkader gehanteerd en worden de variabelen op een andere manier geoperationaliseerd, wat een vergelijking en imputatie moeilijk maakt. We verwijzen naar het rapport zelf voor meer gedetailleerde bevindingen.

4.10 KRITISCHE KANTTEKENING

Robben en Van Lancker besluiten hun ophijsting met strategieën om de respons te verhogen met een niet onbelangrijke kanttekening, nl. dat de respons verhogen alleen niet per definitie minder vertekening in de respons met zich meebrengt. Voor deze stelling baseren ze zich o.m. op onderzoek van Te Riele, 2002³¹;

³¹ Te Riele, S. (2002). *Vertekening door non-respons. Hoe nauwkeurig zijn de uitkomsten van persoonsenquêtes?* Den Haag, CBS.

Beullens and Loosveldt (2012)³² en Heerwegh, Abts, and Loosveldt (2007)³³. Deze laatste bv. analyseerden de impact van extra contactpogingen bij de Vlaamse woonsurvey (een face-to-face enquête), en daaruit bleek dat een hogere respons niet noodzakelijk resulteert in minder vertekening omdat de steekproefpersonen die men na x-aantal contactpogingen nog steeds niet kon contacteren erg verschillende achtergrondkenmerken hebben vergeleken met de steekproefpersonen die wel deelnamen aan het onderzoek. Strategieën die de respons moeten helpen verhogen mogen dus niet alleen focussen op het verhogen van de totale respons, maar ook op het verkleinen van de kloof in profielen tussen degenen die deelnemen aan het onderzoek en degenen die niet deelnemen.

5 STEEKPROEF

In dit hoofdstuk beschrijven we hoe we het verbetertraject hebben geconcretiseerd in de wijze van steekproeftrekken. Daarbij behandelen we respectievelijk het steekproefkader en de verschillen met 2016, maar ook de gevolgen van het verbetertraject voor de het gezinsbegrip, en meer in detail ook het ontwikkelde steekproefprogramma.

5.1 STEEKPROEFKADER EN GEVOLGEN VOOR HET GEZINSBEGRIP

We selecteerden aldus 9.000 personen uit de bevolkingsregisters (Belgen woonachtig in een Belgische gemeente en vreemdelingen met permanente verblijfsvergunning) die woonachtig zijn in het Vlaamse Gewest. Door het uitsluiten van inwoners uit het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, en door het insluiten van ouders wiens kind(eren) niet officieel inwonen, ziet het steekproefkader er enigszins anders uit dan in 2016.

Zoals eerder vermeld in 3.1. werd aan het Rijksregister gevraagd om een steekproef te trekken, niet op basis van het gegeven ‘samenstelling van het gezin’, maar op basis van het gegeven ‘afstamming in dalende lijn’. Dit maakt het wel mogelijk om voor de tweede editie van de gezinsenquête personen te selecteren met een kind jonger dan 25 jaar. Daarbij is het dan niet langer belangrijk of het kind officieel inwoont bij de ouder. Daar waar in 2016, door een steekproef te trekken van personen van 18 jaar en ouder die officieel samenwonen met een kind jonger dan 25 jaar, dit inwonen wel bepalend was voor de selectie van steekproefpersonen, is anno 2021 de afstamming tussen ouder en kind bepalend voor de selectie.

Bovenvermelde wijzigingen in het steekproefkader blijven niet zonder gevolg voor het gehanteerde gezinsbegrip in de gezinsenquête. We hebben, omwille van de bevoegdheden van onze functioneel bevoegde minister, voor de gezinsenquête totnogtoe gekeken naar gezinnen als “de context waarin kinderen opgroeien”. Een definitie van ‘gezin’ bevat doorgaans slechts de volgende elementen: twee generaties en een zorgrelatie tussen beide. We zijn er ons echter van bewust dat gezin een ‘gevoelig’ concept is dat een ruime invulling kent en twee generaties wordt dan al snel als te beperkend ervaren. Met andere woorden, ook aanstaande ouders of een (ongewenst) kinderloos koppel zou een ‘gezin’ moeten kunnen zijn, net als een ‘legenestgezin’. Het is echter complexer om een vragenlijst te ontwikkelen dat ook deze toch wel diverse types gezinnen omvat. Uitbreiden naar deze andere types gezinnen vraagt ook om een grotere steekproef en is, gegeven de context waarin we werken dan weinig haalbaar zowel qua opzet, middelen als werktijd. Het gezinsbegrip dat we hanteerden voor de gezinsenquête in 2016 wordt voorlopig behouden en wordt niet uitgebreid naar gezinnen zonder kinderen.

In 2016 gebeurde de selectie van gezinnen op basis van het inwonen met een kind jonger dan 25 jaar. Door het verbetertraject, waarbij we werken met het gegeven afstamming in dalende lijn en waarbij we dus niet langer kijken naar het officieel samenwonen van ouders met kinderen jonger dan 25 jaar, breiden we het gezinsbegrip de facto wel uit met alle ouders wiens kind(eren) jonger dan 25 jaar officieel elders verblijven.

32 Beullens, K. & Loosveldt, G. (2012). Should high response rates really be a primary objective? *Survey Practice*, 5(3), 1-5.

33 Heerwegh, D., Abts, K. & Loosveldt, G. (2007) Minimizing survey refusal and noncontact rates: do our efforts pay off? *Survey Research Methods*, vol. 1, 1, 3-10.

5.2.3 Gender, (non)respons en ‘within household selection bias’

Vrouwen participeren vaker aan onderzoek dan mannen. Dit is reeds langer bekend³⁷. Redenen zijn onder meer dat ze vaker dan mannen thuis worden aangetroffen of dat ze vaker dan mannen deeltijds werken en daardoor meer tijd hebben om te participeren aan onderzoek. Het probleem stelt zich nog meer wanneer de enquête zich richt op thema’s die vrouwen meer aanspreken. Daaronder rekenen we voornamelijk, ondanks de inspanningen van o.m. de Europese Commissie om meer gendergelijkheid in het gezin te stimuleren, ook de zorg voor en opvoeding van de kinderen, en aanverwante gezinsthema’s. Meta-analyses tonen aan dat *binnen gezins- of huishoudensonderzoek, vrouwen vaker participeren aan surveys dan mannen* (tot 8% meer wanneer geen specifieke selectiemethode binnen het huishouden werd gebruikt³⁸), waarbij de data middels weegcoëfficiënten moeten worden gecorrigeerd voor de oververtegenwoordiging van vrouwen. In 2016 zagen we deze oververtegenwoordiging van vrouwen ook in de gezinsenquête waar 25,9% van de aangeschreven vrouwen deelnam aan de gezinsenquête ten opzichte van 22,4% van de aangeschreven mannen³⁹. In de vakliteratuur wordt trouwens wel vaker gepleit voor een betere insluiting van mannen/vaders in gezinsonderzoek.

Het recruterende van de juiste steekproefpersoon binnen huishoudens (of gezinnen) is bijgevolg belangrijk. Voor deze selectie binnen huishoudens⁴⁰ kunnen verschillende selectiemechanismen worden gekozen, elk met hun voor- en nadelen⁴¹, maar telkens is het toeval principe een belangrijk selectiecriteria (ook wel *probability sampling* genoemd). Voor de gezinsenquête hebben we binnen het steekproefprogramma steeds geopteerd om dit toeval principe maximaal toe te passen, zowel voor het selecteren van het gezin, als voor het selecteren van de aan te schrijven ouder in het gezin. Met andere woorden, wanneer er meer dan één ouderfiguur in het gezin is, wordt middels het steekproefprogramma at random (of per toeval) één van beide ouderfiguren uitgeloot en aangeschreven⁴².

Bovenop de klassieke oververtegenwoordiging van vrouwen in surveys, zagen we in de gezinsenquête in 2016 – ondanks het gehanteerde at random selectiemechanisme - dat veel vrouwen participeerden in plaats van hun mannelijke partner. Zo bleek dat het vragenboekje liefst *209 keren* (van de 2.683 respondenten) werd *ingevuld door de ‘verkeerde’ persoon in het gezin*⁴³. Dat is 8% van de respondenten. Veelal, maar niet altijd, vulde de vrouw het boekje in in plaats van de man. Dit konden we controleren door geslacht en geboortjaar uit het Rijksregister te vergelijken met de gegevens die de respondent invulde in het vragenboekje over zichzelf en de eventuele partner (nl. geslacht en geboortedatum). Deze vertekening door zelfselectie van vrouwen binnen huishoudens staat in contrast met het eerder vermelde principe van toevalselectie. Ze brengt ook andere vertekeningen dan alleen gender met zich mee, onder meer voor de kenmerken leeftijd, opleidingsniveau, huwelijksstatus en inkomenspositie^{44, 45 en 46}. Van een representatieve steekproef is dan geen sprake meer en de nood aan controle en correctie dringt zich op. Voor de manier waarop in de gezinsenquête wordt omgegaan met deze potentiële vertekening verwijzen we verder in dit rapport naar deel 8.

37 Zie bv. Carr & Hertvik (1993) *Within-household selection: Is anybody listening?* In: *Proceedings of the Survey Research Methods Section of the American Statistical Association*, p. 1119-1123.

38 Yan, T., Tourangeau, R. & McAloon, R. (2015). *A Meta-analysis of Within-Household Respondent Selection Methods on Demographic Representativeness*. [A meta-analysis of within-household respondent selection techniques \(ed.gov\)](#)

39 Audenaert & Stuyck (2018) p. 25.

40 In het Engels wordt doorgaans de term ‘within household respondent selection’ gehanteerd (meest relevante zoekterm).

41 Voor een uitgebreid overzicht zie bv. Gaziano (2005) *Comparative Analysis of Within-household Respondent Selection Techniques*. *Public Opinion Quarterly*, Vol. 69, No. 1, Spring, p. 124–157.

42 Het speciaal voor de gezinsenquête ontworpen steekproefprogramma is complexer dan dit omdat het ook rekening houdt met alleenstaande ouders, niet gehuwde gezinnen en samengestelde gezinnen.

43 Audenaert & Stuyck (2018) p. 21.

44 Yan, T., Tourangeau, R. & McAloon, R. (2015). *A Meta-analysis of Within-Household Respondent Selection Methods on Demographic Representativeness*. [A meta-analysis of within-household respondent selection techniques \(ed.gov\)](#)

45 Jabkowski, P., Cichocki, P. (2019) *Within-household Selection of Target-respondents impairs the Demographic Representativeness of Probabilistic samples: Evidence from Seven rounds of the European Social Survey*. *Survey Research Methods*, Vol. 13, No. 2, p. 167-180.

46 Olson, K., Stange, M. & Smith, J. (2014) *Assessing Within-household selection methods in Household Mail Surveys*. *Public Opinion Quarterly*, Vol. 78, No. 3, Fall 2014, p. 656–678.

5.3 STEEKPROEFGROOTTE

De steekproefgrootte (n = 9.000) blijft behouden. Voor de precieze motivering verwijzen we naar het methodologisch rapport van de vorige gezinsenquête⁴⁷.

5.4 STEEKPROEFPROGRAMMA

Een ontwerp van steekproefprogramma werd voorgelegd aan het begeleidend wetenschappelijk comité en verder uitgewerkt met de technici van het Rijksregister die instaan voor het programmeren van de steekproef. Het steekproefprogramma kent verschillende stappen, zijnde (1) extractie van ouders uit de bevolkingsregisters, (2) reductie van ouders binnen eenzelfde huishouden en (3) selectie van de steekproefpersoon.

5.4.1 Extractie

We zorgen eerst voor een extractie van alle ouders uit de bevolkingsregisters van het Rijksregister door personen te extraheren:

- uit alle registers, uitgezonderd het wachtregister
- die minstens 18 jaar zijn op 01/01/2021
- die verblijven in een Vlaamse gemeente
- die een kind hebben jonger dan 25 jaar op 01/01/2021 op basis van het gegeven afstamming in dalende lijn, ongeacht de vorm (de geboorteakte, een gerechtelijke beslissing, een erkenning of een adoptie), tijdstip of plaats⁴⁸.

5.4.2 Reductie

Om te vermijden dat een samenwonend gezin twee keer wordt geselecteerd moeten we een reductie doorvoeren in de lijst met geëxtraheerde personen. Wanneer twee of meer personen die minstens één kind jonger dan 25 jaar hebben, in hetzelfde huishouden verblijven, willen we de populatie reduceren door at random slechts één persoon te behouden. Dus we behouden:

- afwisselend de vader of de moeder
- ingeval van holebi-gezinnen afwisselend de ene dan wel de andere ouder en
- ingeval van een meergeneratiegezin⁴⁹ waarin meerdere ouderfiguren aanwezig zijn over de generaties heen moet de jongste ouder gekozen worden, bv. als een 24-jarige met haar kind inwoont bij haar ouders, kiezen we de 24-jarige en niet de ouder van de 24-jarige⁵⁰.

Daarbij geldt dat:

1. de kinderen jonger dan 25 jaar ook elders kunnen verblijven.
2. het niet per definitie om een gemeenschappelijk kind moet gaan. We willen immers dat samengestelde gezinnen waarin beide partners kinderen uit een vorige relatie inbrengen, maar die samen geen kind hebben, ook kunnen worden geselecteerd.

Zodoende bekomen we een populatie gezinnen met minstens één ouder van 18 jaar of ouder met minstens één kind jonger dan 25 jaar (al dan niet officieel inwonend). Vervolgens worden de ouders gesorteerd volgens aflopende leeftijd en wordt de sprong bepaald. De steekproef wordt dan getrokken volgens het principe van *'systematic sampling'*, waarbij elk k^{de} persoon (met $k = N/n$) uit de selectie werd geselecteerd na een random start.

47 Audenaert, V. & Stuyck, K. (2018) *Gezinsenquête 2016. Methodologisch rapport. Vlaamse overheid. Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.*

48 In 2016 werd de steekproef dus getrokken op basis van de samenstelling van het gezin. De verwantschapscodes ten aanzien van de referentiepersoon die werden in rekening genomen waren: 3 (zoon/dochter), 13 (stiefzoon/-dochter), 5 (kleinkind) en 12 (niet-verwant).

49 Als er een gezinslid is met een code 5 (kleinkind) of met een code 6 (vader of moeder), 7 (schoonvader of -moeder) of 8 (grootouder).

50 Het kan ook dat zijn dat er zowel een vader als een moeder is (jongere generatie ouders) en dan kiezen we één van beide en niet per definitie de jongste ... want dit zal vaker de moeder zijn.

5.4.3 Selectie

Dan volgt er een steekproefprogramma met verdere testen waarin aan de hand van de samenstelling van het gezin bepaald wordt wie in het gezin zal worden aangeschreven.

NOOT: Voor huishoudens waarin er twee ouders wonen, is deze selectie dus reeds gebeurd in de reductiefase. Maar voor stiefouders die zelf geen eigen kind hebben nog niet. We willen in samengestelde gezinnen immers ook de stiefouder kunnen aanschrijven.

Binnen deze gereduceerde populatie gezinnen met minstens één ouder bepalen we een random startgetal en lezen we het eerste gezin waarop we een aantal testen laten lopen om:

1. de steekproefpersoon te selecteren en
2. enkele kenmerken van de steekproefpersoon en het huishouden waarin deze verblijft te bepalen (situatie op 1/1/2021).

Deze kenmerken zijn:

- geslacht (M, V)
- leeftijd (18-24, 25-34, 35-44, 45-54, 55-64, 65-74, 75 en ouder)
- gezinstype (gehuwd koppel, ongehuwd koppel, alleenstaande ouder of andere)
- ouder met of zonder inwonende persoon (kind) jonger dan 25 jaar (om een vergelijking met 2016 mogelijk te maken)⁵¹
- meergeneratiegezin (wel of niet meer dan 2 generaties in het gezin)
- herkomst (Belg, EU+, niet-EU+, conform de indeling die de Vlaamse overheid hanteert, zie verder onder 9.5.1. voor de operationalisering)
- wel of niet anderstalige vragenboekjes mag ontvangen (zie eerder onder 3.4. voor meer details)

Na deze testen berekenen we de “sprong” om het volgende gezin te selecteren en de testen te herhalen. Deze werkwijze herhalen we tot we 9.000 gezinnen geselecteerd hebben.

Voor deze testen gebruiken we zowel het gegeven ‘de afstamming in dalende lijn’ als het gegeven ‘de samenstelling van het gezin’. De samenstelling van het gezin wordt bepaald door voor elk gezinslid te gaan kijken welke verwantschapsrelatie dit gezinslid heeft ten aanzien van de referentiepersoon in het huishouden. Voor een overzicht van de codes verwijzen we naar tabel 5 (zie 7.1.2).

5.4.3.1 TEST 1: Verblijven er twee ouderfiguren in het huishouden?

Hebben beide ouderfiguren een kind jonger dan 25 jaar? Waar het kind woont is niet van belang.

NOOT: In het geval van een meergeneratiegezin waarin bv. een 24-jarige met een eigen kind inwoont bij een ouder, zal er in de reductiefase reeds een selectie worden gemaakt.

JA, we behouden de geselecteerde ouder uit de reductiefase. Dit kan zowel een intact gezin, als een samengesteld gezin zijn waarin beide ouders eigen kinderen hebben uit een vorige relatie, en/of waarin ze samen een kind hebben uit de huidige relatie.

Voor het bepalen van het *gezinstype*. De ouders zijn:

- gehuwd (d.w.z. de verwantschapscode van de ouders is een combinatie van een referentiepersoon en een code 2, of een combinatie van code 3 en een code 4 in meergeneratiegezinnen⁵²)

51 Let op: Om de vergelijking met 2016 mogelijk te maken betreft dit niet noodzakelijk het samenwonen van de steekproefpersoon met het ‘eigen’ kind. We vroegen het Rijksregister louter om na te kijken welke de leeftijdscategorie is van de jongste persoon die officieel in dit huishouden woont. In een tiental gevallen valt deze leeftijdscategorie samen met de steekproefpersoon zelf, wat een indicatie is dat het eigen kind van de steekproefpersoon officieel ‘elders’ woont.

52 In gezinnen waarin meer dan twee generaties samenwonen kan het zijn dat de grootouder referentiepersoon is. De verwantschapscode van de ouders is dan kind (code 3 zoon/dochter) of schoonzoon/-dochter (code 4 schoonzoon/-dochter) ten aanzien van de referentiepersoon.

- of wonen feitelijk samen (ongehuwd koppel, combinatie van een referentiepersoon en een code 12⁵³(niet verwant) of 22 (wettelijk samenwonende)⁵⁴ (die minstens 15 jaar ouder is dan het jongste kind in het gezin⁵⁵).

NEEN, er woont slechts één ouder in het huishouden. We kijken of deze ouderfiguur een inwonende partner heeft (zie test 2).

5.4.3.2 TEST 2: Is er een inwonende partner in het huishouden?

JA, deze inwonende partner betreft dan wellicht een *stiefouder zonder eigen kind*. We selecteren at random de ouder of de stiefouder zonder eigen kind. Daarbij kan het dus zeker zo zijn dat we stiefouders selecteren die niet samenwonen of zelfs nooit hebben samengewoond met hun stiefkind.

Voor het bepalen van het *gezinstype* geldt hier het volgende:

- Indien de ouder de referentiepersoon is en er is een code 2 aanwezig (dit is dan een stiefouder), dan gaat het om een gehuwd koppel.
- Indien de ouder referentiepersoon is en er is een code 12 (niet verwant)/21 (partner indien huwelijk enkel erkend in het buitenland) of 22 (wettelijk samenwonende) aanwezig die minstens 15 jaar ouder is dan jongste kind van de ouder (dit is een stiefouder), dan gaat het wellicht om een ongehuwd koppel.
- Indien de ouder niet de referentiepersoon is, maar hij of zij heeft code 2 en er is een referentiepersoon (de stiefouder), dan gaat het eveneens om een gehuwd koppel.
- Indien de ouder niet de referentiepersoon is, maar hij of zij heeft code 12 (niet verwant)/21 (partner indien huwelijk enkel erkend in het buitenland) of 22 (wettelijk samenwonende) en er is een referentiepersoon die 15 jaar ouder is dan het jongste kind van de ouder (de referentiepersoon is een potentiële stiefouder) – het gaat wellicht om een ongehuwd samenwonend koppel.
- In meergeneratiefamilies waar de referentiepersoon een grootouder is (er is dus ook een code 5 aanwezig)⁵⁶ en de ouder heeft of code 3 of 4 en er is een tweede code 3 of 4 aanwezig (de gehuwde stiefouder heeft immers respectievelijk de andere code), dan gaat het wellicht om een gehuwd koppel.
- In meergeneratiefamilies waar de referentiepersoon een grootouder is (er is dus ook een code 5 aanwezig) en of de ouder heeft een code 3 en er is een code 12 aanwezig die minstens 15 jaar ouder is dan het jongste kind van de ouder (of omgekeerd de ouder heeft een code 12 en er is een code 3 aanwezig die minstens 15 jaar ouder is dan het jongste kind van de ouder), dan gaat het wellicht om een ongehuwd koppel.

NEEN, er is geen inwonende partner op basis van voorgaande testen. Dit betreft een alleenstaande ouder en we selecteren deze ouder als steekproefpersoon.

5.5 WERKWIJZE VERZENDING

Het Rijksregister staat vervolgens in voor de adressering en de verzending van de vragenboekjes. De verzendenvolp bevat een grote omslag met retouradres geadresseerd aan het veldwerkbureau. Voor de verwerking van de ingevulde vragenboekjes en het opmaken van een databank wordt in 2021 beroep gedaan op het externe veldwerkbureau MAS Research, aangesteld via een openbare aanbesteding.

⁵³ Code 12 wordt gewoonlijk ook voorzien voor de partner bij ongehuwde, doch feitelijk samenwonende koppels alsook voor het stiefkind (het kind van de ongehuwde partner uit een vorige partnerrelatie).

⁵⁴ Nieuwe verwantschapscode in het Rijksregister sinds 2016.

⁵⁵ In 2016 voorzagen we nog een test die naging of er een leeftijdsverschil is van minstens 15 jaar tussen een volwassenen met code 12 (niet-verwant) en het inwonende kind met dezelfde code. Deze test hoeft niet meer aangezien we nu gebruik maken van het gegeven afstamming in dalende lijn en de steekproefpersoon een kind heeft jonger dan 25 jaar. Het verschil in leeftijd tussen een ongehuwde partner en het jongste kind was totnogtoe een gebruikelijk criterium in studies naar huishoudens gebaseerd op het Rijksregistergegevens 'de samenstelling van het gezin', bv. bij de opmaak van statistieken conform de LIPRO-typologie.

⁵⁶ Let op: dit betreft hier slechts een deel van de meergeneratiefamilies. Het kan immers ook zijn dat de grootouder code 6 of 7 heeft of dat er een overgrootouder aanwezig is (code 8). Voor het bepalen of het wel of niet om een meergeneratiefamilie gaat moeten al deze codes in rekening worden genomen.

5.6 SAMENVATTING

Door het uitsluiten van inwoners uit het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, en door het insluiten van ouders wiens kind(eren) niet officieel inwonen, ziet het steekproefkader er enigszins anders uit dan in 2016. Aan het Rijksregister werd gevraagd om een steekproef te trekken, niet op basis van het gegeven 'samenstelling van het gezin' zoals in 2016, maar op basis van het nieuwe gegeven 'afstamming in dalende lijn'. Op deze manier is het mogelijk om voor de tweede editie van de gezinsenquête personen te selecteren met een kind jonger dan 25 jaar waarbij het niet langer belangrijk is dat het kind officieel inwoont bij de ouderfiguur.

Zodoende breiden we het gezinsbegrip o.m. uit met alle ouders wiens kind(eren) jonger dan 25 jaar officieel elders verblijven, waaronder een groot deel van de gescheiden ouders vallen wiens kinderen hun wettelijke verblijfplaats of domicilie bij de andere ouder (veelal de ex-partner) gevestigd hebben. Dit omvat dus ook de (gescheiden) ouders die geen of nauwelijks nog contact hebben met hun kind(eren).

De nieuwe steekproefmethode heeft gevolgen voor het steekproefprogramma dat het Rijksregister moet ontwikkelen. Zo moet bv. voorzien worden dat huishoudens geen twee keer aangeschreven worden. Bij meergeneratiegezinnen voorzien we om steeds de jongste potentiële steekproefpersoon aan te schrijven en voor stiefouders die zelf geen kind hebben, wordt een specifiek plaats in het algoritme voorzien zodat ook zij opgenomen worden in de steekproef.

6 POPULATIE

Om de representativiteit van de steekproef na te gaan is het in theorie mogelijk om bevolkingstabellen aan het Rijksregister te vragen. Echter, bevolkingstabellen zullen in deze editie niet te vergelijken zijn met de steekproefgegevens aangezien we in het steekproefprogramma een reductiefase hebben doorgevoerd waarbij slechts één ouderfiguur wordt geselecteerd – at random – bij koppels, net als het feit dat we hebben gepoogd ook stiefouders zonder eigen kind in te sluiten in het steekproefprogramma. Op basis van bevolkingstabellen nagaan hoe representatief de steekproef is ten aanzien van de populatie, is bv. niet realistisch.

7 GESELECTEERDE STEEKPROEF

7.1 BESCHRIJVING NAAR ACHTERGRONDKENMERKEN

Voor het beschrijven van de geselecteerde steekproef baseren we ons op de gegevens over de steekproefpersonen zoals deze zijn gekend in de bevolkingsregisters van het Rijksregister op 1/1/2021.

7.1.1 Geslacht, leeftijd en herkomst

De uitgelote of geselecteerde steekproef ziet er dan uit als volgt: 47,4% van de geselecteerde steekproefpersonen is man, 52,6% is vrouw (zie tabel 3).

Tabel 3. Geselecteerde steekproef naar geslacht en leeftijd (op 1/1/2021) (n, percentages, rij- en kolompercentages)

	Mannen	Vrouwen	Totaal
Jonger dan 35 jaar	659	1.027	1.686
	7,3	11,4	18,7
	39,1	60,9	
	15,4	21,7	
35 - 44 jaar	1.380	1.721	3.101
	15,3	19,1	34,5
	44,5	55,5	
	32,3	36,4	
45 - 54 jaar	1.522	1.589	3.111
	16,9	17,7	34,6
	48,9	51,1	
	35,7	33,6	
55 jaar en ouder	706	396	1.102
	7,8	4,4	12,2
	64,1	35,9	
	16,5	8,4	
Totaal	4.267	4.733	9.000
	47,4	52,6	100,0

Bron: Gezinsenquête 2021

Dat we nog steeds een verschil zien, en niet een 50/50-verhouding, is mogelijks te wijten aan het feit dat voor heel wat kinderen niet beide afstammingsouders zijn gekend in het Rijksregister, en het zou bv. kunnen dat de afstammingsvader vaker ontbreekt dan de afstammingsmoeder. Andere mogelijke redenen zijn dat er meer lesbische koppels met kinderen zijn dan dat er homokoppels met kinderen zijn en dat er meer bewust ongehuwde moeders zijn dan dat er bewust ongehuwde vaders zijn⁵⁷.

18,7% van de geselecteerde steekproefpersonen is jonger dan 35 jaar, 34,5% is 35 tot 45 jaar, 34,6% is 45 tot 54 jaar en 12,3% is 65 jaar of ouder. Daarbij zien we dat de mannen wat meer vertegenwoordigd zijn in de hogere leeftijdscategorieën en de vrouwen ietwat meer vertegenwoordigd zijn in de jongere leeftijdscategorieën⁵⁸. Dit komt overeen met wat we hadden verwacht op basis van de verschillen in leeftijd bij de geboorte van de kinderen tussen vaders en moeders.

⁵⁷ Cijfers voor België voor het jaar 2016 voor ouders met een kind jonger dan 25 jaar geven een vergelijkbare verdeling: 48,3% is man en 51,7% is vrouw. Meer recente cijfers voor Vlaanderen zijn niet beschikbaar (persoonlijke communicatie met Jan Pickery (Vlaams Statistische Autoriteit).
⁵⁸ $\chi^2 = 182,8303$ met $df = 3$ en $p < 0,0001$ (***)

Tabel 4. Herkomst van de geselecteerde steekproefpersonen naar geslacht en leeftijd (op 1/1/2021) (n, percentages, rij- en kolompercentages)

	mannen				vrouwen			
	België	EU ⁺	niet-EU ⁺	totaal	België	EU ⁺	niet-EU ⁺	totaal
Jonger dan 25 jaar	9	7	9	25	28	14	31	73
	0,2	0,2	0,2	0,6	0,6	0,3	0,7	1,5
	36,0	28,0	36,0		38,4	19,2	42,5	
	0,3	1,4	1,3		0,8	2,4	3,7	
25 - 34 jaar	439	73	122	634	593	157	204	954
	10,3	1,7	2,9	14,9	12,5	3,3	4,3	20,2
	69,2	11,5	19,2		62,2	16,5	21,4	
	14,3	15,1	17,1		17,9	27,4	24,3	
35 - 44 jaar	959	171	250	1.380	1.162	211	348	1.721
	22,5	4,0	5,9	32,3	24,6	4,5	7,4	36,4
	69,5	12,4	18,1		67,5	12,3	20,2	
	31,2	35,3	35,1		35,0	36,8	41,4	
45 - 54 jaar	1.133	158	231	1.522	1.217	160	212	1.589
	26,6	3,7	5,4	35,7	25,7	3,4	4,5	33,6
	74,4	10,4	15,2		76,6	10,1	13,3	
	36,9	32,6	32,4		36,7	27,9	25,2	
55 - 64 jaar	489	67	84	640	307	29	40	376
	11,5	1,6	2,0	15,0	6,5	0,6	0,8	7,9
	76,4	10,5	13,1		81,6	7,7	10,6	
	15,9	13,8	11,8		9,2	5,1	4,8	
65 jaar en ouder	42	8	16	66	12	3	5	20
	1,0	0,2	0,4	1,5	0,3	0,1	0,1	0,4
	63,6	12,1	24,2		60,0	15,0	25,0	
	1,4	1,7	2,2		0,4	0,5	0,6	
Totaal	3.071	484	712	4.267	3.319	574	840	4.733
	72,0	11,3	16,7	100,0	70,1	12,1	17,7	100,0

Bron: Gezinsenquête 2021

71,0% van de geselecteerde steekproefpersonen is van Belgische herkomst, 11,8% heeft een herkomst binnen de EU⁺ (EU 27, inclusief Noorwegen, IJsland, Zwitserland en het Verenigd Koninkrijk) en 17,2% heeft een herkomst buiten de EU⁺. De verdeling mannen en vrouwen is voor het kenmerk herkomst min of meer gelijk⁵⁹ (zie tabel 4). Zowel voor mannen als voor vrouwen is er een groot verschil in leeftijdsverdeling naargelang de herkomst⁶⁰. Vaders met een Belgische herkomst zijn iets meer vertegenwoordigd in de oudere leeftijdscategorieën. Vaders met een herkomst in de EU⁺ of buiten de EU⁺ zijn iets meer vertegenwoordigd in de jongere leeftijdscategorieën. Voor de moeders is dit patroon nog meer uitgesproken. Met andere woorden, de geselecteerde ouders met een niet-Belgische herkomst zijn over het algemeen genomen jonger dan de geselecteerde ouders met een Belgische herkomst.

7.1.2 Positie in het huishouden, gezinstype en meergeneratiefamilies

De steekproefpersonen nemen binnen het huishouden een aantal veelvoorkomende posities in (zie tabel 5). Deze worden uitgedrukt als verwantschapsrelatie ten aanzien van de referentiepersoon (of gezinshoofd): waarvan referentiepersoon zelf de meest voorkomende is voor de mannen en voor de vrouwen is dat naast referentiepersoon ook gehuwde partner.

⁵⁹ $\chi^2 = 3,7192$ met $df = 2$ en $p < 0,1557$ (n.s.)

⁶⁰ Voor mannen: $\chi^2 = 38,1436$ met $df = 10$ en $p < 0,0001$ (***); voor vrouwen: $\chi^2 = 134,0281$ met $df = 10$ en $p < 0,0001$ (***)

Tabel 5. Verwantschapsrelatie van de geselecteerde steekproefpersonen (n, percentages)

	Mannen	Vrouwen	Totaal
00 referentiepersoon	3.542 83,0	1.936 40,9	5.478 60,9
02 gehuwde partner	274 6,4	1.903 40,2	2.177 24,2
03 zoon/dochter	119 2,8	81 1,7	200 2,2
04 schoonzoon/-dochter	17 0,4	18 0,4	35 0,4
05 kleinkind	0 0,0	3 0,1	3 0,0
06 vader/moeder	2 0,0	3 0,1	5 0,0
09 broer/zuster	5 0,1	6 0,1	11 0,1
10 schoonbroer/schoonzuster	1 0,0	4 0,1	5 0,0
11 verwant(e)	1 0,0	2 0,0	3 0,0
12 niet-verwant(e)	271 6,4	584 12,3	855 9,5
13 stiefzoon/stiefdochter	1 0,0	2 0,0	3 0,0
16 neef/nicht (3de graad)	1 0,0	1 0,0	2 0,0
22 wettelijk samenwonende⁶¹	33 0,8	190 4,0	223 2,5
	4.267 100,0	4.733 100,0	9.000 100,0

Bron: Gezinsenquête 2021

50,3% van de geselecteerde steekproefpersonen is gehuwd, 19,1% woont ongehuwd samen, 26,3% is alleenstaande ouder en 4,3% is een ander gezinstype. Dit laatste is veelgevallend een alleenwonende ouder, waarvan het kind jonger dan 25 jaar niet (langer) officieel inwoont. De geselecteerde vaders zijn vaker gehuwd dan de geselecteerde moeders (53,5% versus 47,4%), en iets minder vaak alleenstaande ouder of alleenwonende ouder (23,9% versus 28,5%) (zie ook tabel 6)⁶².

Zowel voor de hele steekproef als voor mannen en vrouwen afzonderlijk zien we een betekenisvol verschil in gezinstype naargelang de herkomst van de steekproefpersonen⁶³. Steekproefpersonen met niet-EU⁺-herkomst zijn vaker gehuwd (61,3%) dan steekproefpersonen met een Belgische herkomst (47,7%) of met een herkomst in de EU⁺ (49,5%). Ze zijn daarentegen minder vaak een ongehuwd koppel (10,0% versus 21,2% en 20,0%). Het aandeel alleenstaande ouders bedraagt 26,3% en varieert nauwelijks naargelang de herkomst van de steekproefpersonen.

204 van de 9.000 of 2,3% steekproefpersonen behoren tot een meergeneratiegezin. Verhoudingsgewijs behoren meer steekproefpersonen met een niet-Belgische herkomst tot een meergeneratiegezin dan steekproefpersonen met een herkomst in België⁶⁴. De aandelen zijn 3,3% voor steekproefpersonen met een

⁶¹ Nieuwe verwantschapscode in het Rijksregister sinds 2016.

⁶² $\chi^2 = 77,9011$ met $df = 3$ en $p < 0,0001$ (***)

⁶³ $\chi^2 = 136,6871$ met $df = 6$ en $p < 0,0001$ (***) voor de hele steekproef, $\chi^2 = 72,9450$ met $df = 6$ en $p < 0,0001$ (***) voor de mannen en $\chi^2 = 74,8028$ met $df = 6$ en $p < 0,0001$ (***) voor de vrouwen.

⁶⁴ $\chi^2 = 36,4858$ met $df = 2$ en $p < 0,0001$ (***)

herkomst in de EU+, 4,2% voor steekproefpersonen met een herkomst buiten de EU+ en 1,7% voor steekproefpersonen met een Belgische herkomst.

Wanneer we kijken naar de leeftijd van de jongste ‘officieel’ inwonende persoon, in het merendeel van de gevallen een kind, zien we dat deze bij 17,1% van de steekproefpersonen tussen 0 en 3 jaar is, bij 11,6% is deze persoon tussen 3 en 6 jaar, bij 19,8% is deze persoon tussen 6 en 12 jaar, bij 20,7% is deze persoon tussen 12 en 18 jaar en bij 15,3% is deze persoon tussen 18 en 25 jaar. Bij 15,4% van de steekproefpersonen is de jongste inwonende persoon ouder dan 25 jaar⁶⁵. Deze laatste groep steekproefpersonen zijn de steekproefpersonen die we in 2016 niet hebben bereikt (omwille van het verschil in steekproeftrekken, zie eerder onder 3.3.).

Mannelijke steekproefpersonen hebben betekenisvol vaker een jongste nog inwonende kind in de oudere leeftijdscategorieën dan vrouwelijke steekproefpersonen. Vrouwen hebben vaker dan mannen een jongste inwonende kind in de jongere leeftijdscategorieën⁶⁶. Steekproefpersonen met een niet-Belgische herkomst hebben vaker dan steekproefpersonen met een Belgische herkomst een jongste inwonende kind in de jongere leeftijdscategorieën⁶⁷. Dit geldt zowel voor mannen, als voor vrouwen⁶⁸. Voor de aandelen verwijzen we naar de kolompercentages in tabel 7.

⁶⁵ Het Rijksregister kent voor 5 steekproefpersonen niet de leeftijd van het jongste ‘officieel’ inwonende kind.

⁶⁶ $\chi^2 = 360,1268$ met $df = 5$ en $p < 0,0001$ (***)

⁶⁷ $\chi^2 = 245,9269$ met $df = 10$ en $p < 0,0001$ (***)

⁶⁸ $\chi^2 = 86,7140$ met $df = 10$ en $p < 0,0001$ (***) voor mannen en $\chi^2 = 173,1570$ met $df = 10$ en $p < 0,0001$ (***) voor vrouwen.

Tabel 6. Gezinstype van de geselecteerde steekproefpersonen naar geslacht en herkomst (n, percentages, rij- en kolompercentages)

	mannen ***				vrouwen ***				totaal ***			
	België	EU+	niet-EU+	totaal mannen	België	EU+	niet-EU+	totaal vrouwen	België	EU+	niet-EU+	totaal
Gehuwd koppel	1.543	263	475	2.281	1.505	261	476	2.242	3.048	524	951	4.523
	36,2	6,2	11,1	53,5	31,8	5,5	10,1	47,4	33,9	5,8	10,6	50,3
	67,6	11,5	20,8		67,1	11,6	21,2		67,4	11,6	21,0	
	50,2	54,3	66,7		45,3	45,5	56,7		47,7	49,5	61,3	
Ongehuwd koppel	665	102	78	845	687	110	77	874	1.352	212	155	1.719
	15,6	2,4	1,8	19,8	14,5	2,3	1,6	18,5	15,0	2,4	1,7	19,1
	78,7	12,1	9,2		78,6	12,6	8,8		78,7	12,3	9,0	
	21,7	21,1	11,0		20,7	19,2	9,2		21,2	20,0	10,0	
Alleenstaande ouder	765	108	146	1.019	934	161	253	1.348	1.699	269	399	2.367
	17,9	2,5	3,4	23,9	19,7	3,4	5,3	28,5	18,9	3,0	4,4	26,3
	75,1	10,6	14,3		69,3	11,9	18,8		71,8	11,4	16,9	
	24,9	22,3	20,5		28,1	28,0	30,1		26,6	25,4	25,7	
Andere	98	11	13	122	193	42	34	269	291	53	47	391
	2,3	0,3	0,3	2,9	4,1	0,9	0,7	5,7	3,2	0,6	0,5	4,3
	80,3	9,0	10,7		71,7	15,6	12,6		74,4	13,6	12,0	
	3,2	2,3	1,8		5,8	7,3	4,0		4,6	5,0	3,0	
Totaal	3.071	484	712	4.267	3.319	574	840	4.733	6.390	1.058	1.552	9.000
	72,0	11,3	16,7	100,0	70,1	12,1	17,7	100,0	71,0	11,8	17,2	100,0

Bron: Gezinsenquête 2021

Tabel 7. Leeftijd van de jongstepersoon in het huishouden van de geselecteerde steekproefpersonen naar geslacht en herkomst (n, percentages, rij- en kolompercentages)

	mannen ***				vrouwen ***				totaal ***			
	België	EU*	niet-EU*	totaal mannen	België	EU*	niet-EU*	totaal vrouwen	België	EU*	niet-EU*	totaal
0 tot 2 jaar	435 10,2 62,8 14,2	96 2,3 13,9 19,8	162 3,8 23,4 22,8	693 16,2	496 10,5 58,5 15,0	131 2,8 15,4 22,8	221 4,7 26,1 26,3	848 17,9	931 10,4 60,4 14,6	227 2,5 14,7 21,5	383 4,3 24,9 24,7	1.541 17,1
3 tot 5 jaar	284 6,7 63,7 9,3	59 1,4 13,2 12,2	103 2,4 23,1 14,5	446 10,5	370 7,8 62,1 11,2	85 1,8 14,3 14,8	141 3,0 23,7 16,8	596 12,6	654 7,3 62,8 10,2	144 1,6 13,8 13,6	244 2,7 23,4 15,7	1.042 11,6
6 tot 11 jaar	557 13,1 70,6 18,1	86 2,0 10,9 17,8	146 3,4 18,5 20,5	789 18,5	663 14,0 66,6 20,0	133 2,8 13,4 23,2	199 4,2 20,0 23,7	995 21,0	1.220 13,6 68,4 19,1	219 2,4 12,3 20,7	345 3,8 19,3 22,2	1.784 19,8
12 tot 17 jaar	605 14,2 77,1 19,7	78 1,8 9,9 16,1	102 2,4 13,0 14,3	785 18,4	799 16,9 74,1 24,1	110 2,3 10,2 19,2	170 3,6 15,8 20,2	1.079 22,8	1.404 15,6 75,3 22,0	188 2,1 10,1 17,8	272 3,0 14,6 17,5	1.864 20,7
18 tot 24 jaar	456 10,7 79,9 14,9	61 1,4 10,7 12,6	54 1,3 9,5 7,6	571 13,4	659 13,9 82,0 19,9	71 1,5 8,8 12,4	74 1,6 9,2 8,8	804 17,0	1.115 12,4 81,1 17,5	132 1,5 9,6 12,5	128 1,4 9,3 8,3	1.375 15,3
25 jaar en ouder	733 17,2 74,7 23,9	104 2,4 10,6 21,5	144 3,4 14,7 20,3	981 23,0	329 7,0 80,6 9,9	44 0,9 10,8 7,7	35 0,7 8,6 4,2	408 8,6	1.062 11,8 76,5 16,6	148 1,6 10,7 14,0	179 2,0 12,9 11,5	1.389 15,4
Totaal	3.070 72,0	484 11,3	711 16,7	4.265 100,0	3.316 70,1	574 12,1	840 17,8	4.730 100,0	6.386 71,0	1.058 11,8	1.551 17,2	8.995 100,0

Bron: Gezinsenquête 2021

7.1.3 Wel of niet officieel samenwonen met een kind jonger dan 25 jaar

1.394 van de 9.000 steekproefpersonen woont niet officieel samen met een kind jonger dan 25 jaar⁶⁹, hoewel ze wel een kind hebben dat jonger is dan 25 jaar. Dat was immers het kenmerk waarop de steekproefpersonen zijn geselecteerd. Dit is met 15,5% toch een aanzienlijk aandeel in de steekproef. Met andere woorden, 15,5% van de steekproefpersonen in 2021 zijn ‘nieuwe’ gezinnen in die zin dat we ze niet hadden kunnen selecteren voor de steekproef in 2016.

10,9% van die 15,5% steekproefpersonen zijn mannen, 4,6% zijn vrouwen. Dit betekent ook dat 23,0% van de mannelijke steekproefpersonen in 2021 geen officieel inwonend kind heeft jonger dan 25 jaar. Bij de vrouwen is dit aandeel 8,7% (zie tabel 8). De aandelen mannen en vrouwen die niet officieel samenwonen met een kind jonger dan 25 jaar nemen toe naarmate de leeftijd toeneemt⁷⁰. Voor mannen is dit meer uitgesproken dan voor vrouwen.

Tabel 8. Steekproefpersonen naar wel of niet samenwonen met een kind jonger dan 25 jaar, naar leeftijd en naar geslacht (n, percentages, rij- en kolompercentages)

Officieel samenwonend met een min-25-jarig kind									
	mannen ***			vrouwen ***			totaal ***		
	ja	neen	totaal	ja	neen	totaal	ja	neen	totaal
Jonger dan 25 jaar	25	0	25	73	0	73	98	0	98
	0,6	0,0	0,6	1,5	0,0	1,5	1,1	0,0	1,1
	100,0	0,0		100,0	0,0		100,0	0,0	
	0,8	0,0		1,7	0,0		1,3	0,0	
25 - 34 jaar	544	90	634	916	38	954	1.460	128	1.588
	12,7	2,1	14,9	19,4	0,8	20,2	16,2	1,4	17,6
	85,8	14,2		96,0	4,0		91,9	8,1	
	16,6	9,2		21,2	9,2		19,2	9,2	
35 - 44 jaar	1.125	255	1.380	1.638	83	1.721	2.763	338	3.101
	26,4	6,0	32,3	34,6	1,8	36,4	30,7	3,8	34,5
	81,5	18,5		95,2	4,8		89,1	10,9	
	34,3	25,9		37,9	20,2		36,3	24,2	
45 - 54 jaar	1.115	407	1.522	1.398	191	1.589	2.513	598	3.111
	26,1	9,5	35,7	29,5	4,0	33,6	27,9	6,6	34,6
	73,3	26,7		88,0	12,0		80,8	19,2	
	34,0	41,4		32,3	46,5		33,0	42,9	
55 - 64 jaar	435	205	640	286	90	376	721	295	1.016
	10,2	4,8	15,0	6,0	1,9	7,9	8,0	3,3	11,3
	68,0	32,0		76,1	23,9		71,0	29,0	
	13,2	20,9		6,6	21,9		9,5	21,2	
65 jaar en ouder	40	26	66	11	9	20	51	35	86
	0,9	0,6	1,5	0,2	0,2	0,4	0,6	0,4	1,0
	60,6	39,4		55,0	45,0		59,3	40,7	
	1,2	2,6		0,3	2,2		0,7	2,5	
Totaal	3.284	983	4.267	4.322	411	4.733	7.606	1.394	9.000
	77,0	23,0	100,0	91,3	8,7	100,0	84,5	15,5	100,0

Bron: Gezinsenquête 2021

69 Let op: Om de vergelijking met 2016 mogelijk te maken betreft dit niet noodzakelijk het samenwonen van de steekproefpersoon met het ‘eigen’ kind. We vroegen het Rijksregister louter om na te kijken welke de leeftijdscategorie is van de jongste persoon (meestal is dit een kind) die officieel in dit huishouden woont. Er zit wat ruis op deze gegevens van het Rijksregister in die zin dat voor een tiental jongere steekproefpersonen in de leeftijdscategorie 18-25 jaar wellicht de eigen leeftijd werd geteld (hetgeen er op wijst dat de steekproefpersoon de jongste persoon is in het huishouden en zijn/haar kind dus niet officieel inwoont).

70 $\chi^2 = 352,1073$ met $df = 10$ en $p < 0,0001$ (***) , $\chi^2 = 102,5498$ met $df = 5$ en $p < 0,0001$ (***) voor mannen en $\chi^2 = 231,7570$ met $df = 5$ en $p < 0,0001$ (***) voor vrouwen.

De ‘nieuwe’ gezinnen zijn verdeeld over de verschillende gezinstypes, maar situeren zich in hoofdzaak wel bij de alleenstaande ouders en bij de alleenstaande vader in het bijzonder. Hieruit concluderen we dat we de gescheiden ouders wiens kinderen jonger dan 25 jaar officieel ‘elders’ wonen goed hebben kunnen selecteren uit de bevolkingsregisters van het Rijksregister.

Tabel 9. Aantal steekproefpersonen naar gezinstype en het wel of niet inwonen van een persoon jonger dan 25 jaar (n = 9.000)

	Mannen		Vrouwen	
	jongste inwonende jonger dan 25 jaar?			
	ja	neen	ja	neen
Gehuwd koppel	2.168	113	2.155	87
Ongehuwd koppel	721	124	768	106
Alleenstaande ouder	279	740	1.144	204
Andere	116	6	255	14

Bron: Gezinsenquête 2021

7.2 VERGELIJKING MET 2016

7.2.1 Geslacht, leeftijd en herkomst

De man-vrouw-verdeling in 2021 verschilt betekenisvol met de verdeling in 2016⁷¹ (zie tabel 10), maar dit verschil is volledig te wijten aan het verruimen van de steekproef met ouders die niet officieel samenwonen met een min-25-jarige. Bij deze ouders is de man-vrouw-verdeling als volgt: mannen maken 70,5% uit van dit deel van de steekproef, vrouwen slechts 29,5%. Wanneer we deze ouders buiten beschouwing laten, vervagen de verschillen in man-vrouw-verdeling tussen 2016 en 2021⁷².

Tabel 10. Steekproefpersonen naar geslacht, 2016-2021 (n, percentages per editie)

	2016		2021	
	mannen	vrouwen	mannen	vrouwen
n	4.023	4.977	4.267	4.733
%	44,7	55,3	47,4	52,6
	100,0 (n = 9.000)		100,0 (n = 9.000)	

Bron: Gezinsenquête 2016, 2021

Ook naar leeftijd zien we een betekenisvol verschil met 2016. In 2021 tellen we opvallend meer oudere steekproefpersonen, en minder steekproefpersonen in de leeftijdscategorieën 25-34 jaar en 35-44 jaar⁷³. Dit zien we zowel bij mannen als bij vrouwen en is voornamelijk te wijten aan het feit dat de ouders die niet (meer) officieel samenwonen met een min-25-jarige een ouder profiel hebben (zie 7.1.3.). Zonder deze ouders zien we kleinere verschillen in de verdeling naar leeftijd tussen 2016 en 2021 (niet in tabel 11).

⁷¹ $\chi^2 = 13,3131$ met $df = 1$ en $p = 0,0003$

⁷² $\chi^2 = 3,8834$ met $df = 1$ en $p = 0,0488$. Dit is nog steeds een betekenisvol verschillende man-vrouw-verdeling naar editie, maar wel minder uitgesproken.

⁷³ $\chi^2 = 72,5883$ met $df = 1$ en $p < 0,0001$

Tabel 11. Steekproefpersonen naar leeftijd en geslacht, 2016-2021 (n, percentages per editie)

	2016		2021	
	mannen	vrouwen	mannen	vrouwen
18 - 24 jaar	24 0,3	69 0,8	25 0,3	73 0,8
25 - 34 jaar	670 7,4	1.109 12,3	634 7,0	954 10,6
35 - 44 jaar	1.394 15,5	1.874 20,8	1.380 15,3	1.721 19,1
45 - 54 jaar	1.464 16,3	1.608 17,9	1.522 16,9	1.589 17,7
55 - 64 jaar	410 4,6	293 3,3	640 7,1	376 4,2
65+	61 0,7	24 0,3	66 0,7	20 0,2
Totaal	4.023 44,7	4.977 55,3	4.267 47,4	4.733 52,6
	100,0 (n = 9.000)		100,0 (n = 9.000)	

Bron: Gezinsenquête 2016, 2021

We zien in 2021 meer gezinnen met een herkomst buiten de EU⁺, zowel voor mannen als voor vrouwen⁷⁴. Het verschil situeert zich bij de ouders die wel officieel samenwonen met een persoon jonger dan 25 jaar. Hier zijn er meer steekproefpersonen met een herkomst buiten de EU⁺: 17,2% in 2021 ten opzichte van 13,8% in 2016 (niet in tabel 12). Met andere woorden, het herkomstprofiel van gezinnen in Vlaanderen verandert met de tijd. Een meer gedetailleerde tabel is te vinden in bijlage 3.

Tabel 12. Steekproefpersonen naar herkomst en geslacht, 2016-2021 (n, percentages per editie)

	2016		2021	
	mannen	vrouwen	mannen	vrouwen
België	3.152 35,0	3.719 41,3	3.071 34,1	3.319 36,9
EU ⁺	363 4,0	520 5,8	484 5,4	574 6,4
Niet-EU ⁺	508 5,6	738 8,2	712 7,9	840 9,3
Totaal	100,0 (n = 9.000)		100,0 (n = 9.000)	

Bron: Gezinsenquête 2016, 2021

7.2.2 Positie in het huishouden, gezinstype en meergeneratiefamilie

Zoals uit 7.1.2. blijkt kunnen ouders in 2021 een heel scala aan verwantschapscodes hebben ten aanzien van de referentiepersoon in een huishouden. In 2016 hebben we de steekproef uit het Rijksregister getrokken op basis van een beperkt aantal verwantschapscodes van de gezinsleden (referentiepersoon zelf, echtgeno(o)t(e), niet-verwant(e), (schoon)zoon en (schoon)dochter). Gezien de verschillen in steekproeftrekken (zie 5.1.) is het niet onlogisch dat we ook verschillen zien in de frequentie van voorkomen van verwantschapscodes. Vergeleken met 2016 zien we meer variatie in de verwantschapscodes ten aanzien van de referentiepersoon oftewel de positie die de steekproefpersonen innemen in het huishouden. Dit komt doordat we niet langer werken met het gegeven 'samenstelling van het gezin' voor de selectie van steekproefpersonen, maar dus met het gegeven 'afstamming in dalende lijn'. Op deze manier kunnen we ouders selecteren uit de bevolkingsregisters los van de verwantschapscode ten aanzien van de referentiepersoon waarmee men is geregistreerd (zie 5.4). Daar waar in 2016 in de geselecteerde steekproef enkel de codes 'referentiepersoon zelf', 'gehuwde partner', 'zoon/dochter', 'schoonzoon/-dochter' en 'niet-verwant' voorkwamen, zien we nu dus een heel scala aan verwantschapscodes ten aanzien van de

⁷⁴ χ^2 : $p < 0,0001$ voor mannen (***) en χ^2 : $p < 0,0001$ voor vrouwen (***)

referentiepersoon. Zo zien we bv. een alleenstaande moeder met kind die inwoont bij haar broer. De broer is referentiepersoon, de moeder heeft code 9 (zus). Echter zoals uit 7.1.2 ook blijkt, komen de andere verwantschapscodes dan referentiepersoon zelf, echtgeno(o)t(e) en niet-verwant(e), (schoon)zoon en (schoon)dochter nauwelijks voor (32 keren van de 9.000). Met andere woorden, het ouderschap komt grotendeels (voor 99,6%) overeen met de verwantschapscodes die we in 2016 hanteerden voor het trekken van de steekproef.

Wat betreft het gezinstype zoals dat gekend is in de bevolkingsregisters zien we wel betekenisvolle verschillen tussen 2016 en 2021. In 2021 zien we betekenisvol meer alleenstaande vaders, maar ook meer alleenstaande ouders in totaal: 26,3% t.o.v. 19,5% in 2016 (niet in tabel 13). Daarnaast zien we minder gehuwde koppels.

Tabel 13. Steekproefpersonen naar gezinstype en geslacht, 2016-2021 (n, percentages per editie)

	2016		2021	
	mannen	vrouwen	mannen	vrouwen
Gehuwd	2.639	2.641	2.281	2.242
	29,3	29,3	25,3	24,9
Ongehuwd	841	885	845	874
	9,3	9,8	9,4	9,7
Alleenst. ouder	445	1.311	1.019	1.348
	4,9	14,6	11,3	15,0
Andere	98	140	122	269
	1,1	1,6	1,4	3,0
Totaal	100,0 (n = 9.000)		100,0 (n = 9.000)	

Bron: Gezinsenquête 2016, 2021

Verder zitten er 204 meergeneratiegezinnen in de steekproef. En, met de komst van een nieuwe groep gezinnen waarbij het min-25-jarige kind er wel is, maar niet meer of niet officieel inwoont, is er een grote groep gezinnen wiens jongste officieel inwonende gezinslid (kind) ouder is dan 25 jaar. Deze gezinnen hadden we niet kunnen selecteren in 2016. Deze toename gaat ten koste van de gezinnen met een jongste inwonende in de leeftijdscategorie 18-24 jaar, en minder maar ook in de leeftijdscategoriën 0-2, 3-6 en 6-11 jaar.

ook niet zinvol is. We besloten de toen geldende planning met een bevraging in het voorjaar van 2021 te behouden⁷⁵.

Het verzenden van de vragenboekjes ging gepaard met een introductiebrief, een antwoordkaartje (waarop men kon aangeven niet te willen deelnemen) en een retourenvelop. In week 10 stuurde het voor dit onderzoek aangestelde veldwerkbureau de steekproefpersonen deze bundel op (zending 1), gevolgd door een herinneringskaartje (zending 2). Vier weken na de eerste zending, ging men opnieuw over tot het versturen van de vragenboekjes (zending 3) naar wie nog niet had deelgenomen en niet expliciet had geweigerd. Twee weken daarna stuurde men een herinneringsbrief (zending 4).

Het verzendschema is hetzelfde als in 2016⁷⁶. Enkel de tweede zending (herinneringskaartje) planden we wat later in, omdat er bij de eerste bevraging in 2016 reacties waren van steekproefpersonen dat dit kaartje toch wel erg snel kwam na de eerste zending met de vragenboekjes. Aldus werd een eerste zending met vragenboekje gepland op 8/2/21, een tweede zending met een herinneringskaartje op 22/2/21, een derde zending met nogmaals het vragenboekje op 15/3/21 en een vierde en laatste zending met herinneringsbrief op 29/3/21.

Echter door vertraging bij de Dienst Toegang van het Rijksregister werd de opstart van het veldwerk met 1 maand uitgesteld. Het voorziene verzendschema gold als volgt:

- Zending 1: Levering materialen door het veldwerkbureau aan het Rijksregister uiterlijk op 01/03/2021, verzending door Bpost na ophalen bij het Rijksregister op 08/03/2021.
- Zending 2: Levering materialen door het veldwerkbureau aan het Rijksregister uiterlijk op 01/03/2021 verzending door Bpost na ophalen bij het Rijksregister op 22/03/2021.
- Zending 3: Levering materialen en volgnummers van de steekproefpersonen die nog niet antwoordden door het veldwerkbureau aan het Rijksregister uiterlijk op 06/04/2021 verzending door het Rijksregister na ophalen door Bpost op 12/04/2021.
- Zending 4: Levering materialen en volgnummers van de steekproefpersonen die nog niet antwoordden door het veldwerkbureau aan het Rijksregister uiterlijk op 19/04/2021, verzending door het Rijksregister na ophalen door Bpost op 26/04/2021.

8.2 VRAGENBOEKJE EN BEGELEIDENDE BRIEF

Alle steekproefpersonen krijgen bij het vragenboekje een introductiebrief die dient ter kennisgeving met uitleg over de selectie voor het onderzoek en het onderzoeksthema. Daarnaast staan er ook de contactgegevens van de verwerkingsverantwoordelijke (het Departement WVG) en de functionaris voor de gegevensbescherming van het Departement WVG. Deze brief vindt u in bijlage 2.

De aangeschreven steekproefpersoon zal in de enquêteformulieren geïnformeerd worden over het feit dat deze, na het inzenden van de enquêteformulieren, zijn/haar rechten inzake het wijzigen en verwijderen van persoonsgegevens niet langer kan uitoefenen (gezien het Departement louter over gepseudonimiseerde gegevens beschikt) middels de volgende formulering: *“Door deel te nemen aan dit onderzoek geeft u de onderzoekers de toestemming uw antwoorden te verwerken. Uw ingevuld vragenboekje wordt daarbij niet langer bijgehouden dan nodig voor het onderzoek. Omdat de onderzoekers uw naam en adres niet weten, is het niet langer mogelijk om uw antwoorden te laten wijzigen of te laten verwijderen eens u uw vragenboekje heeft teruggestuurd”*. In elke contact per brief zal de betrokkene opnieuw de contactgegevens terugvinden van de verwerkingsverantwoordelijke en de functionaris voor de gegevensbescherming van het Departement WVG.

⁷⁵ Verslag bijeenkomst van het begeleidend wetenschappelijk comité van de gezinsenquête op 11 juni 2020.

⁷⁶ Audenaert, V. & Stuyck, K. (2018). P. 19.

In een afzonderlijk document werd door het veldwerkbureau een overzicht bijgehouden van de blanco en onvolledige vragenboekjes (in casu 374 blanco of onvolledige vragenboekjes), met vermelding van volgnummer, administratief nummer, niet ingevulde vragen/pagina's en inschatting waarom de vragen/pagina's niet werden ingevuld. Bijkomend gebeurde bij binnenkomst reeds een eerste nazicht van het vragenboekje met betrekking tot vragen (pagina's) die de respondent per abuis vergeten invullen is. Dit is om zo veel mogelijk te vermijden dat vragen ongewild onbeantwoord blijven. Van die 374 onvolledige vragenboekjes zijn er 110 vragenboekjes volledig blanco teruggestuurd. Indien in de onvolledig ingevulde vragenboekjes naar inschatting pagina's onbewust waren overgeslagen door de respondent, werden deze opnieuw opgestuurd. In totaal zijn er 65 vragenboekjes waarvoor er lege pagina's zijn weer opgestuurd naar de respondent. Van deze 65 respondenten hebben er 36 de ontbrekende pagina's ingevuld teruggestuurd.

8.4 MEERTALIGE VERZENDINGEN

7.806 personen werden enkel in het Nederlands aangeschreven en ontvingen aldus een Nederlandstalige vragenboekje en 1.194 personen werden zowel in het Nederlands, Frans, als Engels aangeschreven en kregen een vragenboekje in deze drie talen. Van de 3.488 teruggekomen vragenboekjes behoorden er:

- 3.143 tot de enkeltalige groep (het betreft aldus Nederlandstalige vragenboekjes),
- 343 tot de meertalige groep (personen in deze groep ontvingen 3 vragenboekjes: een Nederlandstalige, een Franstalige en een Engelstalige), en
- 2 vragenboekjes waarvan het volgnummer doorkrast is en van wie we dus niet weten tot welke groep ze behoren.

Van de 343 respondenten uit de meertalige groep die een vragenlijst invulden en terugstuurd, vulden:

- 180 respondenten een Nederlandstalig vragenboekje in,
- 78 respondenten een Engelstalig vragenboekje, en
- 85 respondenten stuurden een Franstalig vragenboekje terug.

Het viel ons op dat de respons bij de personen die in meerdere talen worden aangeschreven opvallend lager ligt: een respons van 14% (164 op 1.194). Dat zijn dus personen die geen Belg zijn of nog geen 10 jaar Belg zijn en van wie wordt vermoed dat ze zich in nog in een eerste fase van integratie bevinden. We bekeken samen met het veldwerkbureau of het opportuun zou zijn om specifiek voor deze groep een extra inspanning te doen om deze mensen te overtuigen deel te nemen aan de gezinsenquête. Het meest voor de hand liggende is een extra contactpoging, met andere woorden een vijfde zending met een specifieke boodschap in een alternierend formaat, bv. een kaartje US-formaat. Het veldwerkbureau raadde een extra zending echter af. De respons bij de meertalige groep bleek immers vergelijkbaar met de respons bij een vergelijkbare groep steekproefpersonen in de gezinsenquête bij niet-EU⁺-gezinnen in 2016. Toen had men in dezelfde fase van het veldwerk (een paar dagen na versturen van zending 3) 16% respons (182 vragenboekjes ontvangen op 1.119 aangeschreven respondenten). Het verschil bedraagt aldus 2% (+/- 24 vragenboekjes). Daarnaast was er de overweging dat wie na vier zendingen ontvangen te hebben nog steeds geen vragenboekje heeft ingevuld, dat ook niet zal doen na een vijfde schrijven. Een vijfde zending zou ook opnieuw de vragenboekjes moeten bevatten. Andere tegenargumenten waren, het opwekken van irritatie bij de steekproefpersonen, vijf zendingen werd nog nooit voorzien door het veldwerkbureau, noch gevraagd door een opdrachtgever, en de moeilijkheid om in te schatten hoeveel respons een extra zending nog zou opleveren bij een dergelijke zeer specifieke doelgroep. Het veldwerkbureau raadde sterk aan om aan een eventuele bijkomende zending een incentive te koppelen (bv. een cadeaubon van enige waarde) om mensen alsnog te overtuigen om mee te werken. Gezien deze argumentatie en omdat het veldwerk reeds vergevorderd was, werd uiteindelijk besloten geen vijfde contactpoging te voorzien.

8.5 TERUGGESTUURDE ANTWOORDKAARTJES

Bij terugkomst werden de antwoordkaartjes aan eenzelfde procedure onderworpen als de vragenboekjes. Zo werd op elk antwoordkaartje een uniek en oplopend administratief nummer alsook de datum van ontvangst gestempeld. Vervolgens werden van elk antwoordkaartje volgende kenmerken geregistreerd in

verzenden door het Rijksregister bedroeg meer dan een maand. Voor zending 4 hebben we aan het Rijksregister en het veldwerkbureau gevraagd om in samenspraak een snellere doorlooptijd te hanteren.

21 steekproefpersonen gaven, n.a.v. het herinneringskaartje, via mail of telefoon aan eerder geen vragenboekje te hebben ontvangen.

Tot slot geven we nog mee dat 234 van de 246 contactnames in het Nederlands waren, 9 in het Frans en 3 in het Engels.

8.7 DATAINVOER

Het veldwerkbureau verwerkte de teruggestuurde vragenboekjes en voerde ze in in een databank. Daarvoor werd een dubbele invoerprocedure voorzien: de vragenboekjes werden door het veldwerkbureau zowel digitaal ingescand als manueel ingevoerd. Het resultaat van beide invoermethodes werd vergeleken en in geval van inconsistente antwoorden gecorrigeerd aan de hand van het vragenboekje. Desondanks bleek bij de oplevering van de data dat er nog steeds fouten zaten in de databank, gaande van blanco vragenboekjes, onmogelijke geboortejaren tot vragenboekjes ingevoerd onder een verkeerd volgnummer. Aan het veldwerkbureau werd een revisie van de data-invoer gevraagd.

8.8 SAMENVATTING

Voor de gezinsenquête werkten we een verzendschema uit met vier contactnames (of vier zendingen), naar de principes van de Total Design Method van Dillman et al. (2014). Het verzenden van de vragenboekjes in de eerste zending ging gepaard met een introductiebrief, een antwoordkaartje (waarop men kon aangeven niet te willen deelnemen) en een retourenvelop. Aan het veldwerkbureau, belast met het uitsturen en ontvangen van de vragenboekjes, werd gevraagd een wekelijks overzicht te geven van de teruggestuurde vragenboekjes. Op die manier konden we het verloop van het veldwerk week per week opvolgen. Daarbij werd ook nauwlettend gekeken naar de antwoordkaartjes die werden teruggestuurd in geval men niet wenste deel te nemen aan de gezinsenquête alsook naar de respons bij de deelsteekproef die in meerdere talen mocht worden aangeschreven.

Op 8 maart 2021 werden aldus door het Rijksregister 9.000 personen voor de eerste keer aangeschreven om deel te nemen aan de gezinsenquête. Het veldwerk werd afgesloten op vrijdag 28 mei 2021. 7.806 personen werden enkel in het Nederlands aangeschreven en ontvingen aldus een Nederlandstalige vragenlijst en 1.194 personen werden zowel in het Nederlands, Frans, als Engels aangeschreven en kregen ook een vragenboekje in deze drie talen. Van de 3.488 teruggesteekproefvragenboekjes en 509 antwoordkaartjes. De meest aangevinkte redenen om niet deel te nemen zijn: de vragenlijst is te lang (29%), de vragenlijst is te persoonlijk (27%) en ik heb te weinig tijd (26%).

9 DATACLEANING

9.1 BRUTO RESPONS

In de aangeleverde databank zitten de antwoorden vervaardigd van 3.378 respondenten. 20 gezinnen vulden zowel het vragenboekje van zending 1 als dat van zending 3 in en zitten dus twee keer in de databank. Eén keer vulde een ander gezin het vragenboekje met hetzelfde nummer in. Voor deze respondenten werd telkens aan de hand van het ingescande vragenboekje nagekeken welk vragenboekje we best behouden. Drie vragenboekjes werden teruggestuurd naar het Departement WVG zelf en werden toegevoegd aan de databank. De **bruto respons** bedraagt dan 37,3% (n = 3.361).

9.2 KWALITEIT VAN INVULLEN

Daarnaast werden 45 vragenboekjes met een invulpercentage lager dan 40 % nagekeken. 27 vragenboekjes bleken na nazicht van het ingescande vragenboekje te slecht of te inconsequent ingevuld voor gebruik en werden verwijderd uit de databank. We hanteerden daarvoor dezelfde criteria als in 2016, nl. minstens één module goed ingevuld hebben en ook de achtergrondinformatie over de respondent zelf. Voor dit laatste criterium waren we wat soepeler aangezien we anno 2021 beschikken over de gegevens van het Rijksregister betreffende geslacht, leeftijd, gezinstype en in tegenstelling tot in 2016 ook de herkomst van de respondent (conform de verkregen toelating, zie eerder onder 3.3. en 3.4.). We behouden 3.333 respondenten in de databank.

9.3 DE ACHTERGRONDVARIABLEN GESLACHT EN LEEFTIJD

9.3.1 Geslacht

Voor alle respondenten is er in het vragenboekje informatie te vinden over het geslacht. Voor het bepalen van het geslacht werd tevens rekening gehouden met hoe men zich voelt op het moment van het invullen van de vragen (genderidentiteit, v74b). Indien men zich daar man of vrouw voelt, dan is het geslacht overeenkomstig deze genderidentiteit. Wanneer men 'ik weet het niet' of 'iets anders' aanduidde, werd het geboortegeslacht genomen (v74a). Deze informatie werd weggeschreven in de variabele *gesl*.⁷⁷

9.3.2 Leeftijd

De leeftijd van de respondenten wordt berekend als de leeftijd op 1/1/2021. Dit betekent dat we de leeftijd berekenen als volgt: 2020 – het geboortjaar. Voor 10 respondenten ontbreekt er in de vragenboekjes informatie over hun leeftijd. Bij nazicht van de vragenboekjes werd voor twee respondenten wel leeftijdsgegevens teruggevonden. Indien enige info met betrekking tot het geboortjaar ontbrak, werd aan de hand van het geslacht en de samenstelling van het gezin nagegaan of de respondent de aangeschreven persoon is, en werden de leeftijd van de respondent opgehaald uit de informatie van het Rijksregister en weggeschreven in nieuwe variabelen *lft* en *lftk* (in leeftijdsklassen: 1 = '< 35 jaar'; 2 = '35 < 45 jaar'; 3 = '45 < 55 jaar' en 4 = '> 55 jaar'). Op deze manier werd voor 6 respondenten de leeftijd opgehaald uit het Rijksregister. Voor 2 respondenten blijft de leeftijd onbekend. Deze respondenten (waarvan het geslacht ook niet correspondeert met de steekproefpersoon) worden niet weerhouden in de databank (n = 3.331).

9.3.3 Wie vulde het vragenboekje in?

Vervolgens werd de verkregen informatie met betrekking tot leeftijd en geslacht uit de vragenboekjes getoetst met wat we weten uit het Rijksregister. Uit de combinatie van beschikbare gegevens met betrekking tot leeftijd, geslacht en gezinssamenstelling van de respondent zoals we dat konden ophalen uit het Rijksregister konden we ook achterhalen of de aangeschreven persoon zelf het vragenboekje had ingevuld, dan wel iemand anders. Voor 97 vragenboekjes was niet onmiddellijk duidelijk of de juiste persoon het boekje had ingevuld. Deze werden elk manueel gecontroleerd op geslacht, geboortedatum en gezinssamenstelling om na te gaan wat de reden van de mismatch was. In de meeste gevallen bleek een fout bij het invoeren van de data of een onduidelijk handschrift aan de basis van de mismatch te liggen.

Bij 299 gezinnen blijkt dat het vragenboekje werd ingevuld door de partner (waarvan 244 keer door een vrouw en 55 keer door een man). Voor 7 boekjes bleek na manuele controle dat wellicht niet het juiste gezin het vragenboekje had ingevuld. De informatie over geslacht, leeftijd en de samenstelling van het gezin strookte niet met wat we weten uit de bevolkingsregisters. 1 keer werd het boekje ingevuld door de dochter van de steekproefpersoon. Deze 8 boekjes werden niet weerhouden in de data (n = 3.323). Deze informatie schreven we weg in de variabele *resp* met 1 = de steekproefpersoon zelf; 2 = de partner van de steekproefpersoon; 3 = een ander gezinslid en 4 = een ander gezin.

⁷⁷ Voor de partner werd een gelijkaardige variabele aangemaakt *geslp*. Voor 3 respondenten weten we niet of er een partner is. Voor nog eens 3 respondenten is er geen informatie over het geslacht van de partner te vinden in het vragenboekje.

9.5.4 Gezinsvariabelen

In de gezinsenquête vroegen we naar de **subjectieve of gepercipieerde gezinssamenstelling**. We vroegen immers *'Wie behoort volgens u tot uw gezin?'*. In de bijhorende instructie gaven we mee dat we wilden weten wie de respondent bedoelt met zijn of haar gezin. Het maakt daarbij niet uit of het gezinslid niet (meer) bij de respondent woont, of niet altijd bij de respondent woont. Overleden kinderen en kinderen die men niet (meer) tot het gezin rekent werden hier niet opgenomen en komen later (in het vragenboekje) nog aan bod.

Naast bovenstaande vraag wie volgens de respondenten zelf tot zijn/haar gezin behoort, vroegen we ook naar een aantal kenmerken van deze gezinsleden (leeftijd, geslacht, verwantschap, waar dit gezinslid zijn of haar domicilie heeft gevestigd, alsook het aantal dagen per week dat het gezinslid bij de respondent verblijft, en ingeval van een tweede verblijfplaats ook waar het gezinslid dan verblijft).

9.5.4.1 Gezinsgrootte

Voor het berekenen van de gezinsgrootte werden de in het gezinsraster genoemde gezinsleden geteld. We vroegen in vraag 6 aan de respondenten immers: *'Wie behoort volgens u op dit moment tot uw gezin?'* en voegden daar de volgende instructie aan toe: *We willen weten wie u bedoelt wanneer u spreekt over uw gezin. U vult op de volgende bladzijden een kolom in voor elke persoon die 'volgens u' op dit moment to uw gezin behoort. Enkel uw persoonlijke mening telt. Het is ook niet belangrijk of dit gezinslid bij u woont of niet. Start met een kolom voor uzelf. U vult geen kolom in voor overleden kinderen. Over hen vindt u verder nog vragen. U vult geen kolom in voor kinderen die u niet (meer) tot uw gezin rekent, bv. omdat ze intussen zelf een gezin hebben of al lang niet meer bij u wonen.*

64 respondenten gaven geen enkel gezinslid op in het gezinsraster en vulden ook voor zichzelf geen kolom in. 80 respondenten gaven slechts 1 gezinslid op, waarvan 71 alleen zichzelf; 2 respondenten gaven alleen hun partner op, 7 respondenten gaven enkel een ander gezinslid op. Voor elk van deze respondenten werd nagekeken hoe men het gezinsraster had ingevuld aan de hand van de verdere info uit de vragenboekjes. Voor 52 respondenten was, na nazicht, de in het gezinsraster ingevulde informatie onduidelijk of ontoereikend om gezinsvariabelen aan te maken. Dit maakt dat voor 52 respondenten geen volledige informatie beschikbaar is over de samenstelling van het gezin in het vragenboekje. Voor deze respondenten werd de variabele *V6_aantal* op 'ontbrekende waarde' (missing) gezet.

9.5.4.2 Gezinstype (op basis van partnerschap)

Ook voor het bepalen van het **gezinstype** (naar partnerschap: gehuwd, ongehuwd of alleenstaande ouder) is het gezinsraster, net als in 2016, het uitgangspunt. Respondenten geven in het gezinsraster immers aan wie tot hun gezin behoort.

Voor een aantal respondenten ontbrak in het gezinsraster informatie over een partner of gaf men aan meerdere partners of alleen (een of meerdere) ex-partner(s) te hebben, terwijl men verder in het vragenboekje in de module partnerrelaties (vraag v12 e.v.) wel aangaf een partner te hebben waarmee men 'voltijds' samenwoont. We keken voor deze respondenten in het vragenboekje naar bijkomende informatie over het gezin. Veelal betreft het of (1) respondenten met een migratieachtergrond en/of beperkte kennis van de Nederlandse, Franse of Engelse taal en we vermoeden dat men deze vragen niet goed begreep, of (2) een vergissing bij het invullen van het raster (verkeerde code ingevuld, bv. de kinderen kregen allen een verwantschapscode 2 (ex-partner) i.p.v. 3 (eigen kind)).

- Wanneer respondenten in de module partnerrelaties in het vragenboekje aangeven een partner te hebben met wie men (soms al lang) voltijds samenwoont, en wanneer andere vragen m.b.t. de partner werden ingevuld, zoals bv. de steun die men van de partner krijgt, de verdeling van de zorgtaken of het werk van de partner, werd de partner meegeteld in het gezinsraster.
- Wanneer informatie over de partner in de module partnerrelaties ontbreekt en de respondent in het gezinsraster wel een partner vermeldt, en wanneer de andere vragen m.b.t. de partner zijn ingevuld, dan wordt v12 gecorrigeerd. Respondenten lijken soms te denken dat we met v12 peilen naar een 'andere partner'.

Op deze manier is de informatie m.b.t. de partner in het vragenboekje consistent.

- Daarnaast kan het ook zijn dat men in het gezinsraster geen partner opgeeft, terwijl men wel een partner heeft. Men woont niet of slechts deeltijds samen en men rekent de partner dan (nog) niet tot het gezin. Dit zijn de alleenstaande ouders met een LAT-relatie.

Voor deze eerste indeling in gezinstype naar partnerschap sluiten we LAT-relaties uit. De partner moet volgens de respondenten tot het gezin behoren. Voor 86 respondenten bleek het gezinstype onbekend door een niet ingevuld gezinsraster of een ontbrekend antwoord op vraag 16a naar de status van de partnerrelatie: *'Bent u met deze partner gehuwd, of heeft u een verklaring van wettelijk samenwonen afgelegd?'*. Men kon antwoorden met: 1. ja, gehuwd; 2. ja, wettelijk samenwonend; of 3. neen. De nonrespons op deze vraag blijkt echter zeer selectief. Immers het merendeel van deze respondenten gaf in het gezinsraster wel een echtgenote/partner op en ziet zichzelf dus als deel van een koppel, maar vulde de vraag m.b.t. de status van de partnerrelatie niet in.

9.5.4.3 Kinderen

Anders dan in de editie 2016 het geval was, tellen we anno 2021 een aantal gezinnen zonder kinderen. Dit hangt samen met de wijzigingen in het trekken van de steekproef.

9.5.4.4 Gezinsfase of -vorm (op basis van de verwantschap van de kinderen)

Respondenten kunnen kinderen uit verschillende relaties in het gezin hebben. We vroegen voor elk kind of het een eigen kind, een stiefkind, een pleegkind of een adoptiekind is. We vroegen ook voor elk eigen kind naar de afstammingsrelatie door te vragen of dit eigen kind een kind is uit de huidige relatie of uit een vorige relatie (of dat men geen relatie had met de andere ouder). Op basis van deze informatie over de afstammingsrelatie van de kinderen kunnen we ook zien *'vanuit het perspectief van de tot het gezin behorende kinderen'* welke gezinnen *intacte gezinnen* zijn, en dus geen enkel van de tot het gezin behorende kinderen een scheiding meemaakte, en welke gezinnen niet. We volgen wat deze benaming betreft, gemakshalve en bij gebrek aan een afdoende alternatief, de terminologie gehanteerd door het Centraal Bureau voor Statistiek (CBS) in Nederland (Van Gaalen & van Roon) en hechten net als het CBS daar geen normatief kader aan over wat goed of niet goed zou zijn⁷⁹. De andere gezinnen delen we verder op naar de *alleenstaande ouders* (gezinnen waar geen partner bij het gezin hoort) en *samengestelde gezinnen* (waar wel een (nieuwe) partner bij het gezin hoort).

9.5.4.5 Leeftijd van het jongste of oudste kind in het gezin

De leeftijd van de kinderen wordt, net als de leeftijd van de respondenten, berekend als de leeftijd op 1/1/2021. Dit doen we door 2020 te verminderen met het geboortejaar. Voor sommige kinderen is de leeftijd dan -1. Dit betekent dat zij zijn geboren in de periode 1/1/2021 en het moment van invullen van het vragenboekje.

9.6 ALGEMENE PRINCIPES

Verder werden onmogelijke waarden nagekeken in het vragenboekje, alsook fouten en inconsistenties bij het invullen van filtervragen (of springvragen) werden nagekeken. Indien de respondent de filtervraag niet of verkeerd invulde en de onderliggende vragen wel werden ingevuld, dan werden de antwoorden op de filtervragen aangepast aan de aangeleverde informatie op de onderliggende vragen. Omgekeerd werden geen antwoorden op onderliggende vragen overschreven of verwijderd. De filtervragen zijn: v10a, v12, v21, v22, v24, v27, v34, v37, v53, v54, v56, v57, v58 en v87.

⁷⁹ We zijn er ons ook van bewust dat 'intact' gezin geen optimaal label is voor gezinnen die geconfronteerd worden met het verlies van een kind door overlijden of wanneer alle contact met een gezinslid verloren is.

Tabel 17. Respondenten naar geslacht en leeftijd in 2021 (n, percentages, rij- en kolompercentages)

2021			
	mannen	vrouwen	totaal
Jonger dan 35 jaar	155	399	554
	4,7	12,0	16,7
	28,0	72,0	
	12,3	19,3	
35 - 44 jaar	365	786	1.151
	11,0	23,7	34,6
	31,7	68,3	
	29,1	38,0	
45 - 54 jaar	483	716	1.200
	14,5	21,6	36,1
	40,3	59,8	
	38,5	34,7	
55 jaar en ouder	252	166	418
	7,6	5,0	12,6
	60,3	39,7	
	20,1	8,0	
Totaal	1.255	2.068	3.323
	37,8	62,2	100,0

Bron: Gezinsenquête 2021

10.1.2 Herkomst

Voor het afbakenen van de herkomst van de respondenten hanteren we de definitie van herkomst zoals deze werd opgesteld door de Commissie Integratiebeleid in de nota aan de Vlaamse Regering van 8/5/2015 (0237/1). Een bijhorende omzendbrief regelt de wijze van operationalisering van de herkomstvariabele voor de Vlaamse overheid. Voor de afbakening van personen van niet-EU⁺-herkomst (EU, vrijhandelsassociatie en Verenigd Koninkrijk) nemen we alle personen die geen herkomst uit de volgende landen hebben: België, Nederland, Frankrijk, Duitsland, Luxemburg, Ierland, Verenigd Koninkrijk, Oostenrijk, Denemarken, Zweden, Finland, Italië, Spanje, Portugal, Griekenland, Estland, Letland, Litouwen, Polen, Tsjechië, Slowakije, Hongarije, Slovenië, Bulgarije, Roemenië, Malta, Cyprus, Kroatië, Liechtenstein, Zwitserland, Noorwegen en IJsland.

362 respondenten hebben een herkomst buiten de EU⁺, 140 mannen en 222 vrouwen. Dit is 10,9% van de gerealiseerde steekproef. Daarnaast heeft 8,7% een herkomst in de EU⁺ (290 respondenten). Het gaat om 124 mannen en 166 vrouwen. Acht op de tien (80,4%) van de respondenten heeft een herkomst in België, 991 mannen en 1.680 vrouwen.

gezinsenquête betreft). Het valt op dat in 2021 de afwijkingen op de globale respons voor de meeste kenmerken groter is dan in 2016⁸⁰.

Tabel 20. Netto responsgraad naar achtergrondkenmerken (percentages per editie)

		2021		2016 (basissteekproef)	
		netto respons	afwijking t.a.v. de netto respons	netto respons	afwijking t.a.v. de netto respons
Totaal		36,9%		24,3%	
Geslacht	mannen	29,4% (1.255/4.267)	-7,5%	20,3% (817/4.023)	-4,0%
	vrouwen	43,7% (2.068/4.733)	+6,8%	27,6% (1.372/4.977)	+3,3%
Leeftijd	jonger dan 35 jaar	32,9% (554/1.686)	-4%	21,7% (407/1.872)	-2,6%
	35 – 44 jaar	37,1% (1.151/3.101)	+0,2%	23,5% (768/3.268)	-0,8%
	45 – 54 jaar	38,6% (1.200/3.111)	+1,8%	26,0% (799/3.072)	+1,7%
	55 jaar en ouder	37,9% (418/1.102)	+1,0%	27,3% (215/788)	+3,0%
Herkomst	België	41,9% (2.671/6.369)	+1,9%	26,7% (1.835/6.871)	+2,4%
	EU+	27,4% (290/1.058)	-9,5%	16,0% (142/883)	-8,3%
	niet-EU+	23,3% (362/1.552)	-13,6%	13,8% (172/1.246)	-10,5%
Gezinstype⁸¹	gehuwd	41,1% (1.858/4.523)	+4,2%	24,8% (1.313/5.280)	+0,5%
	ongehuwd	32,1% (551/1.719)	-4,8%	21,3% (402/1.886)	-3,0%
	eenoudergezinnen	32,0% (758/2.367)	-4,9%	27,1% (432/1.596)	+2,8%
	andere	39,6% (156/394)	+2,7%	17,6% (42/238)	-6,7%
Meergeneratiegezinnen		17,6% (36/204)	-19,3%	18,1% (65/360)	-6,2%
Leeftijd jongste (kind)	0 – 2 jaar	35,0% (540/1.541)	-1,9%	24,0% (436/1.813)	-0,4%
	3 – 5 jaar	35,9% (374/1.042)	-1,0%	21,5% (260/1.211)	-2,8%
	6 – 11 jaar	39,3% (701/1.784)	+2,4%	22,7% (475/2.094)	-1,6%
	12 – 17 jaar	40,8% (760/1.864)	+3,9%	24,7% (455/1.844)	+0,3%
	18 – 24 jaar	42,0% (578/1.375)	+5,1%	27,6% (562/2.035)	+3,3%
-25jarig kind woont officieel in	ja	38,8% (2.953/7.606)	+1,9%	24,3% (2.189/9.000)	0%
	neen	26,5% (370/1.394)	-10,4%	/	/

Bron: Gezinsenquête 2021, 2016

10.3 REPRESENTATIVITEIT TEN AANZIEN VAN HET RIJKSREGISTER

Voor het nakijken of de gerealiseerde steekproef representatief is ten aanzien van de aangeschreven steekproef, kijken we (1) naar de gezinnen van wie we een vragenboekje terugkregen en (2) een aantal kenmerken van de gezinnen zoals gekend in het Rijksregister, nl. leeftijd, geslacht, gezinstype, meergeneratiefamilie, aantal kinderen en leeftijd van het jongste kind. We baseren ons hiervoor op de informatie van het Rijksregister over de getrokken steekproef. Uit het voorgaande blijkt al dat vrouwen verhoudingsgewijs vaker deelnemen aan de gezinsenquête dan mannen: het responscijfer voor vrouwen is 43,7% tegenover 29,4% voor mannen. Dit vertaalt zich bij de respondenten in een verdeling met 37,8% mannen en 62,2% vrouwen. We komen hier verder nog op terug. We bekijken ook de andere bovenstaande kenmerken meer in detail in onderstaande tabellen.

⁸⁰ Audenaert, V. & Stuyck, K. (2018) Gezinsenquête 2016. Methodologisch rapport. Vlaamse overheid. Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.

⁸¹ Het betreft het gezinstype van de respondenten zoals dat gekend is in het Rijksregister. Het Rijksregister distilleerde op basis van de verwantschapscode van de gezinsleden om welk type gezin het gaat: een gehuwd koppel, een ongehuwd koppel, een alleenstaande ouder of een ander gezinstype.

Tabel 21. Steekproefpersonen en respondenten naar herkomst en naar geslacht (n, kolompercentages)

	Steekproefpersonen			Respondenten		
	mannen	vrouwen	totaal	mannen	vrouwen	totaal
België	3.071	3.319	6.390	991	1.680	2.671
	72,0	70,1	71,0	79,0	81,2	80,4
EU⁺	484	574	1.058	124	166	290
	11,3	12,1	11,8	9,9	8,0	8,7
Niet-EU⁺	712	840	1.552	140	222	362
	16,7	17,7	17,2	11,2	10,7	10,9
Totaal	4.267	4.733	9.000	1.255	2.068	3.323
	47,4	52,6	100,0	37,8	62,2	100,0

Bron: Gezinsenquête 2021

Gehuwde koppels zijn ietwat oververtegenwoordigd in de gezinsenquête: 55,9% van de respondenten in de gezinsenquête maakt deel uit van een gehuwd koppel, met name gehuwde mannen zijn oververtegenwoordigd in de gezinsenquête (zie tabel 22). Hun aandeel in de gerealiseerde steekproef bedraagt 61,1%. In de getrokken steekproef is dit 53,5%. 16,6% van de respondenten maakt deel uit van een ongehuwd koppel, dit is iets minder dan in de getrokken steekproef (19,1%) en geldt zowel voor mannen als vrouwen. Ook alleenstaande ouders zijn ietwat ondervertegenwoordigd in gezinsenquête. 22,8% van de respondenten is een alleenstaande ouder tegenover 26,3% van de alleenstaande ouders in de getrokken steekproef. Anders dan in 2016, toen er in de gezinsenquête verhoudingsgewijs meer dan vier keer zoveel alleenstaande moeders als alleenstaande vaders waren⁸², zijn alleenstaande vaders beter vertegenwoordigd in de gezinsenquête: 18,9% van de mannen is een alleenstaande vader en nog eens 3,4% woont alleen (categorie 'andere'). Voor moeders zijn de percentages respectievelijk 25,2% en 5,5%

Tabel 22. Steekproefpersonen en respondenten naar gezinstype zoals gekend in het Rijksregister en naar geslacht (n, kolompercentages)

	Steekproefpersonen			Respondenten		
	mannen	vrouwen	totaal	mannen	vrouwen	totaal
Gehuwd koppel	2.281	2.242	4.523	767	1.091	1.858
	53,5	47,4	50,3	61,1	52,8	55,9
Ongehuwd koppel	845	874	1.719	208	343	551
	19,8	18,5	19,1	16,6	16,6	16,6
Alleenstaande ouder	1.019	1.348	2.367	237	521	758
	23,9	28,5	26,3	18,9	25,2	22,8
Andere	122	269	391	43	113	156
	2,9	5,7	4,3	3,4	5,5	4,7
Totaal	4.267	4.733	9.000	1.255	2.068	3.323
	47,4	52,6	100,0	37,8	62,2	100,0

Bron: Gezinsenquête 2021

Wanneer we de leeftijd van het jongste officieel inwonende kind bekijken (opnieuw zoals gekend in het Rijksregister⁸³), dan zien we dat mannen met een jongste kind tussen 0 en 3 jaar iets ondervertegenwoordigd zijn in de gezinsenquête (zie tabel 23), net als de vaders met een jongste inwonende (kind) van 25 jaar of ouder.

⁸² Dit grote verschil was ook te zien in de getrokken steekproef en is te wijten aan het feit dat vrouwen na een scheiding vaker dan mannen één of meerdere kinderen hebben wiens domicilie bij hen gevestigd is. Bij de steekproef in 2016 kon hiervoor nog niet worden gecorrigeerd.

⁸³ Voor drie respondenten in de gezinsenquête kon het Rijksregister niet de juiste leeftijd van de jongste min-25-jarige in het gezin meegeven.

10.5 WEEGCOËFFICIËNTEN

Aan de hand van de beschikbare gegevens uit het Rijksregister met betrekking tot het geslacht, de leeftijd en de herkomst van de steekproefpersonen konden we gepaste weegcoëfficiënten berekenen voor deze kenmerken. We kiezen net als in 2016 opnieuw voor 2 weegcoëfficiënten. Een eerste weegcoëfficiënt *weeg1* dient te worden gebruikt wanneer de hele steekproef uit 2021 in ogenschouw wordt genomen, m.a.w. met inbegrip van de gezinnen wiens kind(eren) jonger dan 25 jaar niet officieel inwonen. Daarnaast wordt een tweede weegcoëfficiënt *weeg2* aangemaakt waarbij de respondenten beperkt worden tot deze die minstens één kind jonger dan 25 jaar officieel in het huishouden hebben inwonen. Deze weegcoëfficiënt dient te worden gebruikt wanneer we vergelijken met 2016 en willen uitsluiten dat het verschil in steekproeftrekken een rol speelt in de vergelijking. Gemakshalve hebben we dezelfde variabelnaam gebruikt als in 2016.

Omdat initiële WCA weegcoëfficiënten volgens de verdeling geslacht, leeftijd (in klassen) en herkomst een te grote vertekening opleverde naar gezinstype ten aanzien van de geselecteerde steekproef⁸⁴ zoals dat gekend is in het Rijksregister, werd – mede op advies van het begeleidend wetenschappelijk comité - gekozen voor weegcoëfficiënten op basis van geslacht, leeftijd, herkomst en gezinstype. De weegcoëfficiënten werden berekend door de Vlaamse Statistische Autoriteit (VSA) via de SPSS Weights Raking module. Men opteerde voor een rakingprocedure met 3 marginale verdelingen: herkomst, gezinstype en de combinatie geslacht en leeftijd (in klassen).

De bekomen weegcoëfficiënten zijn behoorlijk variabel, met gewichten tot boven de 3 voor alle respondenten (*weeg1*) en tot 2,9 voor de respondenten die we kunnen vergelijken met 2016 (*weeg2*). Het aandeel respondenten met zeer kleine of zeer grote weegcoëfficiënten is echter relatief beperkt. Voor *weeg1* bedraagt het percentage respondenten met een weegcoëfficiënt kleiner dan 0,6 0%. Het percentage respondenten met een weegcoëfficiënt van 0,6 tot 1,4 bedraagt 85,7% en het percentage respondenten met een weegcoëfficiënt van 1,4 of groter bedraagt 12,3%. Voor *weeg2* zijn de percentages respectievelijk 88,0%, 12,0%. De weegcoëfficiënten tonen aan dat met name de (jonge) mannen van vreemde herkomst te weinig participeerden aan de gezinsenquête.

10.6 REPRESENTATIVITEIT TEN AANZIEN VAN ANDERE DATABRONNEN

Het Rijksregister bevat geen informatie over de werkzaamheidsgraad en het opleidingsniveau van de steekproefpersonen. We kijken voor beide cijfers naar de Enquête naar Arbeidskrachten (EAK) die in België per kwartaal wordt afgenomen⁸⁵ en vergelijken hierbij enkel met weegcoëfficiënten gecorrigeerde percentages uit de gezinsenquête (zie 10.5.) met door Statistiek Vlaanderen gepubliceerde cijfers.

We kunnen alleen de *werkzaamheidsgraad* vergelijken voor de respondenten die officieel een inwonend kind hebben jonger dan 25 jaar. 91,6% van deze respondenten tussen 20 en 65 jaar heeft op het moment van bevraging betaald werk, mannen meer dan vrouwen, 94,5% versus 89,4%. Volgens de EAK lag in 2021 het niveau van de werkzaamheidsgraad voor 20-64-jarigen in Vlaanderen op 75,3%, mannen 78,6% en vrouwen 71,9%. Hier wordt echter geen rekening gehouden met inwonende kinderen. Voor koppels met officieel inwonende kinderen is de werkzaamheidsgraad in de gezinsenquête 92,4% en in de EAK 81,3%⁸⁶; voor alleenstaande ouders is de werkzaamheidsgraad in de gezinsenquête 87,1% en in de EAK 63,1%. We besluiten hieruit dat niet-werkenden wellicht ondervertegenwoordigd zijn in de gezinsenquête.

Wat het *opleidingsniveau* betreft: we weten uit voorgaand surveyonderzoek dat steekproefpersonen met een lager opleidingsniveau minder geneigd zijn deel te nemen aan postenquêtes. Er zijn ook in deze studie verhoudingsgewijs veel meer respondenten tussen 25 en 65 jaar hoger opgeleid, 55,0% tegenover 45,4% in het Vlaamse Gewest op basis van de EAK⁸⁷. Als we verder kijken naar leeftijd zien we dat de

⁸⁴ In de gerealiseerde steekproef zouden we dan +7,3% meer gehuwde gehuwde koppels en 5,8% minder alleenstaande ouders hebben dan in de geselecteerde steekproef.

⁸⁵ We merken hierbij op dat de deelname aan de EAK verplicht is bij Koninklijk Besluit en dat deelname aan de gezinsenquête op vrijwillige basis geschiedt en dat de wijze van steekproeftrekken bovendien verschilt tussen de EAK (huishoudens) en de gezinsenquête (18-jarigen of ouder met minstens één kind jonger dan 25 jaar), hetgeen de gevonden verschillen in werkzaamheidsgraad en opleiding mee verklaart.

⁸⁶ [Werkzaamheidsgraad | Vlaanderen.be](#)

⁸⁷ [Bevolking naar onderwijsniveau \(scholingsgraad\) | Vlaanderen.be](#)

Tot slot kunnen we op basis van de beperkte beschikbare gegevens besluiten dat niet-werkenden en hoger opgeleiden wellicht ondervertegenwoordigd zijn in de gezinsenquête. Voor deze kenmerken kon niet worden gecorrigeerd middels weegcoëfficiënten.

11 CONSTRUCTIE VRAGENBOEKJE

Voor de tweede editie van de gezinsenquête zijn we vertrokken van een evaluatie van de editie in 2016 (zie deel 3). Voor het vragenboekje legden we hetzelfde parcours af. We werkten daarvoor in drie thematische werkgroepen die elk een deel van het vragenboekje herbekeken. Voor elke vraag werd nagegaan of we deze dienden te hernemen in 2021, en of er – lerende uit de editie 2016 - mogelijke verbeterpunten zijn. Het vragenboekje van de editie 2016 werd aldus herzien in functie van:

- de relevantie voor het gezinsbeleid in Vlaanderen anno 2021
- de resultaten uit de bevraging van 2016 (bv. aantal keren dat een bepaald antwoord werd aangevinkt, aantal missings, antwoordverdeling e.d.) inclusief goed en minder goed werkende vragen
- de veranderende regelgeving
- de actualiteit (pandemie)

Voor meer informatie over de in de gezinsenquête gebruikte vragen en meetinstrumenten, verwijzen we naar het methodologisch rapport van de gezinsenquête in 2016⁸⁸.

Er werd voor dit herziene vragenboekje slechts in een beperkte pilootstudie voorzien⁸⁹. Daarbij werden gezinnen met een specifiek profiel gevraagd het vragenboekje uit te testen met o.m. gezinnen met oudere kinderen, een gezin met een kind met specifieke zorgnoden, een samengesteld gezin en een Franstalig gezin. Hun opmerkingen werden verwerkt in de finale versie van het vragenboekje.

12 BIJLAGEN

⁸⁸ Audenaert, v. & Stuyck, K. (2018). *Gezinsenquête 2016: Methodologisch rapport*. Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.
⁸⁹ Het tijdsnod liet geen uitgebreide pilootstudie toe.

BIJLAGE 1. OVERZICHT VAN DE LEDEN VAN HET BEGELEIDENDE WETENSCHAPPELIJK COMITÉ

In alfabetische volgorde:

Anne Van der Gucht, Departement WVG
Bert D'Hondt, raadgever minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin (tot 1/5/2022)
Christele Van Nieuwenhuyzen, Opgroeien
Christine Van Peer, Statistiek Vlaanderen
Diederik Vancoppenolle, Opgroeien
Elke Valgaeren, Gezinsbond (tot 1/5/2021)
Elke Verdoodt, raadgever minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin (vanaf 10/10/2022)
Gerlinde Doyen, Agentschap Binnenlands Bestuur
Inge Pasteels, Hogeschool PXL
Karla Van Leeuwen, Katholieke Universiteit Leuven
Kathleen Emmery, Kenniscentrum Gezinswetenschappen, Odisee
Kim Bastaits, Hogeschool PXL
Kristien Nys, Kenniscentrum Gezinswetenschappen, Odisee
Laure-Lise Robben, Katholieke Universiteit Leuven
Luc Moens, Departement WVG, voorzitter (tot 1/3/2021)
Natalie Stragier, Departement WVG, verslaggever
Paolo de Francesco, Gezinsbond (vanaf 1/5/2021)
Patrick Bedert, Departement WVG, voorzitter (vanaf 1/3/2021)
Petra Van Deinze, raadgever minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin (1/5/2022 tot 9/5/2022)
Veerle Audenaert, Departement WVG, projectleider

BIJLAGE 3. STEEKPROEFPERSONEN NAAR HERKOMST, LEEFTIJD, GESLACHT EN EDITIE VAN DE GEZINSENQUÊTE (N, %)

2016												
	mannen				vrouwen				totaal			
	België	EU+	niet-EU+	totaal	België	EU+	niet-EU+	totaal	België	EU+	niet-EU+	totaal
Jonger dan 35 jaar	492 12,2	74 1,8	128 3,2	694 17,3	773 15,5	133 2,7	272 5,5	1.178 23,7	1.265 14,1	207 2,3	400 4,4	1.872 20,8
35 – 44 jaar	1.068 26,5	126 3,1	200 5,0	1.394 34,7	1.389 27,9	203 4,1	282 5,7	1.874 37,7	2.457 27,3	329 3,7	482 5,4	3.268 36,3
45 – 54 jaar	1.198 29,8	132 3,3	134 3,3	1.464 36,4	1.308 26,3	149 3,0	151 3,0	1.608 32,3	2.506 27,8	281 3,1	285 3,2	3.072 34,1
55 jaar en ouder	394 9,8	31 0,8	46 1,1	471 11,7	249 5,0	35 0,7	33 0,7	317 6,4	643 7,1	66 0,7	79 0,9	788 8,8
Totaal	3.152 78,3	363 9,0	508 12,6	4.023 100,0	3.719 74,7	520 10,4	738 14,8	4.977 100,0	6.871 76,3	883 9,8	1.246 13,8	9.000 100,0
2021												
	mannen				vrouwen				totaal			
	België	EU+	niet-EU+	totaal	België	EU+	niet-EU+	totaal	België	EU+	niet-EU+	totaal
Jonger dan 35 jaar	448 10,5	80 1,9	131 3,1	659 15,4	621 13,1	171 3,6	235 5,0	1.027 21,7	1.069 11,9	251 2,8	366 4,1	1.686 18,7
35 – 44 jaar	959 22,5	171 4,0	250 5,9	1.380 32,3	1.162 24,6	211 4,5	348 7,4	1.721 36,4	2.121 23,6	382 4,2	598 6,6	3.101 34,5
45 – 54 jaar	1.133 6,6	158 3,7	231 5,4	1.522 35,7	1.217 25,7	160 3,4	212 4,5	1.589 33,6	2.350 26,1	318 3,5	443 4,9	3.111 34,6
55 jaar en ouder	531 12,4	75 1,8	100 2,3	706 16,5	319 6,7	32 0,7	45 1,0	396 8,4	850 9,4	107 1,2	145 1,6	1.102 12,2
Totaal	3.071 72,0	484 11,3	712 16,7	4.267 100,0	3.319 70,1	574 12,1	840 17,7	4.733 100,0	6.390 71,0	1.058 11,8	1.552 17,2	9.000 100,0

Bron: Gezinsenquête 2016, 2021

BIJLAGE 4. OVERZICHT VAN HET AANTAL GERETOURNEERDE VRAGENBOEKJES EN
ANTWOORDBRIEVEN

Datum van ontvangst	Vragenlijst n (cumul.)	Antwoordbrief n (cumul.)
<i>Maandag 8 maart 2021</i>		
<i>Verzending 1: 9.000 vragenboekjes</i>		
Woensdag 10 maart 2021	1 (1)	1 (1)
Donderdag 11 maart 2021	19 (20)	6 (7)
Vrijdag 12 maart 2021	82 (102)	14 (21)
Maandag 15 maart 2021	165 (267)	30 (51)
Dinsdag 16 maart 2021	344 (611)	63 (114)
Woensdag 17 maart 2021	150 (761)	27 (141)
Donderdag 18 maart 2021	110 (871)	21 (162)
Vrijdag 19 maart 2021	106 (977)	18 (180)
<i>Maandag 22 maart 2021</i>		
<i>Verzending 2: 9.000 herinneringskaarten</i>		
Maandag 22 maart 2021	67 (1.044)	8 (188)
Dinsdag 23 maart 2021	157 (1.201)	23 (211)
Woensdag 24 maart 2021	47 (1.248)	9 (220)
Donderdag 25 maart 2021	65 (1.313)	11 (231)
Vrijdag 26 maart 2021	102 (1.415)	19 (250)
Maandag 29 maart 2021	124 (1.539)	34 (284)
Dinsdag 30 maart 2021	75 (1.615)	11 (295)
Woensdag 31 maart 2021	269 (1.883)	54 (349)
Donderdag 1 april 2021	58 (1.941)	11 (360)
Vrijdag 2 april 2021	57 (1.998)	10 (370)
Dinsdag 6 april 2021	51 (2.049)	11 (381)
Woensdag 7 april 2021	84 (2.133)	14 (395)
Donderdag 8 april 2021	64 (2.197)	7 (402)
Vrijdag 9 april 2021	27 (2.224)	3 (405)

Datum van ontvangst	Vragenlijst n (cumul.)	Antwoordbrief n (cumul.)
<i>Maandag 12 april 2021</i>		
<i>Verzending 3: 7.591 vragenlijsten</i>		
Maandag 12 april 2021	33 (2.257)	11 (416)
Dinsdag 13 april 2021	33 (2.290)	9 (425)
Woensdag 14 april 2021	23 (2.313)	5 (430)
Donderdag 15 april 2021	25 (2.338)	6 (436)
Vrijdag 16 april 2021	62 (2.400)	3 (439)
Maandag 19 april 2021	112 (2.512)	9 (448)
Dinsdag 20 april 2021	189 (2.701)	14 (462)
Woensdag 21 april 2021	79 (2.780)	2 (464)
Donderdag 22 april 2021	85 (2.865)	4 (468)
Vrijdag 23 april 2021	37 (2.902)	3 (471)
<i>Maandag 26 april 2021</i>		
<i>Verzending 4: 6.268 herinneringsbrieven</i>		
Maandag 26 april 2021	56 (2.958)	1 (472)
Dinsdag 27 april 2021	52 (3.010)	5 (477)
Woensdag 28 april 2021	42 (3.052)	3 (480)
Donderdag 29 april 2021	36 (3.088)	0 (480)
Vrijdag 30 april 2021	27 (3.115)	1 (481)
Maandag 3 mei 2021	55 (3.170)	1 (482)
Dinsdag 4 mei 2021	73 (3.243)	6 (488)
Woensdag 5 mei 2021	56 (3.299)	3 (491)
Donderdag 6 mei 2021	44 (3.343)	4 (495)
Vrijdag 7 mei 2021	26 (3.369)	4 (499)
Maandag 10 mei 2021	12 (3.381)	1 (500)
Dinsdag 11 mei 2021	22 (3.403)	0 (500)
Woensdag 12 mei 2021	15 (3.418)	2 (502)
Vrijdag 14 mei 2021	16 (3.434)	0 (502)
Maandag 17 mei 2021	4 (3.438)	1 (503)
Dinsdag 18 mei 2021	17 (3.455)	2 (505)
Woensdag 19 mei 2021	13 (3.468)	1 (506)
Donderdag 20 mei 2021	8 (3.476)	1 (507)
Vrijdag 21 mei 2021	2 (3.478)	0 (507)
Dinsdag 25 mei 2021	3 (3.481)	1 (508)
Woensdag 26 mei 2021	4 (3.485)	0 (508)
Donderdag 27 mei 2021	2 (3.487)	0 (508)
Vrijdag 28 mei 2021	1 (3.488)	0 (508)
Totaal	3.488	508